

III

KUR'ÂN'DA KADIN ve KADIN HAKLARI

Prof. Dr. ALİ ÖZEK*

Kur'ân'da kadınlarla ilgili pek çok ayet vardır. Bu ayetlerde kadınların hem hakları hem de vazifeleri birlikte anlatılır. Bu konuya, Kadınlarla ilgili olarak Kur'ân'da geçen kıssaları da eklemek gerekir.

İslâm'dan Önce Kadın

Kadınların, İslâm öncesi Arap toplumlarındaki durumuna kısaca temas edecek olursak bir kaç hususu söylemek yeterli olacaktır sanırım.

1. Bilindiği üzere Arap toplumunda kadın, erkeğin emrinde bir hizmetçi konumunda idi. Evet câhiliyet devrinde evlenme ve aile hayatı vardı. Ancak evlilik dışı ilişkiler de yaygındı. Söylendiğine göre kadın-erkek arasında 16 çeşit ilişki vardı. Bu ilişkilerden bir tanesi, evlilik idi. Geri kalanları ise evlilik dışı ilişkilerdi.

2. Bazı Arap kabilelerinde kadınlara karşı bir nefret duygusu vardı. İşte bu nefret sebebiyle bazı aile reisleri kız çocuklarını öldürüyorlardı. Bu konu Kur'ân'da anlatılmıştır.

3. Bazı Arap kabilelerinde baba vefat edince oğul, üvey annesini alıyordu veya kendinin istediği başka birisiyle evlendiriyordu. Bazı kabilelerde ise kadınlara miras da yoktu.

4. İslâm, kadınlara hem haklarını verdi, hem de görevlerini bildirdi.

Kur'ân'da kadın meselesi ele alınırken konuya üç açıdan bakmak gerekir.

* İslâmî İlimler Araştırma Vakfı.

1. Kur'ân'da geçen yaratılış kıssasında kadın.
2. Kur'ân'daki kıssalarda kadın.
3. Kur'ân'da kadın hakları

Kur'ân'da geçen yaratılış kıssasına göre önce erkek, sonra kadın yaratılmıştır. Allah Teâlâ özellikle peygamberlerin kıssalarını anlatırken Kur'ân'da zaman zaman kadınlara da yer vermiştir.

Yaratılış Kıssası

Allah Teâlâ Kur'ân'da beyan ettiği veçhile başlangıçta önce erkeği sonra da ona bağlı olarak kadını yaratmıştır. Binaenaleyh konunun ana fikri ve ana çizgisi budur. Biz de araştırmamızı bu esasa göre yürüteceğiz. İşte bu sebeple "*Kadın-erkek eşitliği*" derken konuyu aslından saptırmamak gerekir. Bilindiği üzere ilim maluma tabidir. Kâinatı ve bizi yaratan Allah, yarattıklarının var oluşlarını ve yaşamlarını bir sisteme bağlamıştır, işte bu sistem veya nizam bir ilimdir ki, o Allah'ın ilmidir. Bizim ilmimiz bu nizamın dışına çıkamaz. Bize akı, ilmi ve düşünmeyi veren Allah'tır. Bizim bilgilerimiz onun ilmini, gücümüz yettiği kadar idrak etmekten ibarettir. Bu demektir ki biz bir şeyi öğrendiğimiz zaman, yeni bir şeyi keşfetmiyoruz, sadece mevcut sistemden bazı şeyleri öğrenmiş oluyoruz. Onun için "*ilim maluma tabidir*" denilmiştir. Meselâ, Allah Teâlâ, hayatın aslını teşkil eden suyu yaratmıştır. Biz onu araştırdığımız zamana suyun hidrojen ve oksijenden meydana geldiğini öğreniriz. İşte bu bilgi, var olanı bilmektir.

Hal böyle olunca bizim yolumuz ve sistemimiz, kâinattaki genel nizama yani fitrata bağlıdır. Araştırmalarımız daima Kur'ân'ın çizdiği ana istikamette olacaktır. Genel mânâda "*kadın hakları*" diye adlandırabileceğimiz konuya başlarken önce insanın yaratılışını inceleyelim.

Allah Teâlâ, Kur'ân'da şöyle buyurur:

"Sizi bir tek candan (Âdem'den) yaratan, ondan da, birlikte yaşayarak onunla huzur bulması için eşini (Havva'yı) yaratan O Allah'tır. Âdem eşi ile temas edince (birleşince) Havva bir ağırlık hissetti (hamile kaldı). Onu bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca birlikte Allah'a şöyle dua ettiler: (Ey Rabbimiz!) Eğer bize kusursuz bir çocuk verirsen andolsun şükredenlerden olacağız, dediler. Allah onlara kusursuz bir çocuk verince, kendilerine verdiği

*bu çocuk hakkında Allah'a ortak koşular. Allah, onların bu yaptığı ortak koşma işlerinden uzaktır.*¹

Ayette geçen şirk (ortak koşma) olayı, bizzat Âdem ile Havva'dan değil, onların çocuklarından; insanlardan sudur etmiştir. Hakikatte hiç bir şeyi yaratmaya gücü yetmeyen, bilakis kendisi yaratılmış bulunan kişi nasıl oluyor da ortak koşuyor? İşte bu gariptir."

Bu ayetlerde insanın yaratılışı anlatılır. Burada önemle vurgulanan olay, erkeğin kadından önce yaratılmış olmasıdır. Demek ki var olmada erkek kadından öncedir. Diğer önemli bir olay da, bir tek can veya varlık olarak yaratılmadır ki o da Hz. Âdem'dir. Sonra Âdem'den Havva yaratılmıştır. Havva'nın yaratılma sebebi ayette, Âdem'in huzur ve mutluluk bulması olarak gösterilmiştir. İşte bu, erkek ile kadın arasında yaratılıştan gelen kuvvetli bir bağın varlığını gösterir. Bundan dolayı erkek kadını, kadın da erkeği sever. Görüldüğü gibi gerek yaratılıştaki öncelik, gerekse iki cins arasındaki alaka, kadın ile erkeğin ruhen ve fiziklen aynı olmadıklarını gösterir. Zira her hususta eşit ve aynı olsalardı, aralarında ilişki kuramazlardı. Gerek fizikî yapı gerekse ruhî davranış yönlerinden kadın ile erkek incelendiğinde maddede ortak oldukları halde mânâda ve davranış biçimlerinde ayırdılar. Bunun böyle olması hem yaratılıştan gelen bir farktır, hem de hayatta göreceklere vazife bakımından gereklidir. Bu itibarla kadınla erkek her yönden eşit varlıklar değillerdir; O halde kadın-erkek eşitliği meselesi izafidir. Aralarında hem umum husus mutlak vardır, hem de umum husus min vecih vardır.

Esasen kâinata hiç bir şey diğerine eşit olarak yaratılmamıştır. Yaratılış bakımından erkekler arasında da eşitlik yoktur. Keza kadınlar arasında da eşitlik yoktur. Kadın-erkek eşitliği ise yaratılış bakımından gayri mevcuttur. Nitekim Kur'ân'da şöyle denilmiştir:

*"Sizi yeryüzününün halifeleri kılan, size verdiği nimetler hususunda sizi denemek için kiminizi kiminizden derece derece üstün kılan O'dur. Şüphesiz Rabbin cezası çabuk olandır ve gerçekten O, bağışlayan ve merhamet edendir."*²

¹ el-A'raf 7/189-192.

² el-En'âm, 6/165.

*"Rabbinin rahmetini ve nimetlerini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimlerini (maişetlerini) biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekilerine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmet ve hoşnutluğu onların biriktirdiklerinden daha hayırlıdır."*³

Her iki ayette de görüldüğü gibi kadın ya da erkek insanlar gerek fizikî yapı, gerekse kabiliyetler, yetenekler, zekâ bakımından eşit olarak yaratılmamıştır. Dünya, nizamının yürümesi için de böyle olması aklen daha doğrudur.

Bildiğimiz kadarıyla İslâm nazarında insanlar beş şeyde eşittirler:

1- Yeme, içme, barınma gibi yaşamın vazgeçilmez gereksinimlerinde eşitlik vardır. Zira kadın-erkek herkesin yaşamını sürdürecektir miktarda yeme, içme ve barınma hakları vardır. Bu haklar, miktar itibarıyla aynıdır. Çünkü fizikî yapı, her iki cinste de ortak olduğu gibi yaşam gereksinimleri de ortaktır.

2- Hak ve adalette herkes eşit hakka sahiptir. Burada kadın-erkek ayrımı yoktur. Zira bu komular maneviyata girer.

3- Herkese, ibadet etme yani yaratana kulluk etme hakkı verilmiştir. Bu hak ve vazife kullanılırken hiç kimsenin imtiyazı yoktur,

4- Hürriyetler: Fikir hürriyeti, düşündüklerini söyleme hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, teşebbüs hürriyeti. Bu haklarda da eşitlik vardır.

5- Çalışma, okuma, seyahat etme ve mülkiyet haklarında kadınlar da erkekler gibi serbesttirler.

Kur'ân'da Yaratılış

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkek ve kadınlar üretilen Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının, şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir." (en-Nisâ, 1) *"Sizi, çamurdan yaratan, sonra ölüm zamanını takdir eden ancak O'dur. Bir de O'nun katında muayyen bir ecel (kıyamet günü) vardır. Siz hâlâ şüphe mi ediyorsunuz."*⁴

³ ez-Zuhruf 43/32.

⁴ el-Enâm, 6/2.

"O, sizi bir tek nefisten (Âdem'den) yaratandır. (Sizin için) bir kalma yeri, bir de emanet olarak konulacağınız yer(kabir) vardır. Biz anlayan bir toplum için ayetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık."⁵ "Andolsun sizi yarattık; sonra size şekil verdik; sonra meleklerle: Âdem'e secde edin! diye emrettik. İblis'.in dışındakiler secde ettiler. O, secde edenlerden olmadı."⁶

"Kendileri yaratıldığı halde hiç bir şeyi yaratamayan varlıkları (Allah'a) ortak mı koşuyorlar?"⁷ "Andolsun biz insanı, (pişmiş) kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattık."⁸ "(İblis), "ben kuru bir çamurdan oluşan, şekillenmiş kara balçıktan yarattığın bir insana secde edecek değilim " dedi."⁹ "(Allah) gökleri ve yeri hak ile yarattı. O, insanların koştukları ortaklardan münezzehtir."¹⁰ "Sizi ondan (topraktan) yarattık; yine sizi oraya döndüreceğiz ve bir kez daha sizi ondan çıkaracağız."¹¹

Dikkat edilirse görülecektir ki bu ayetlerde Allah Teâlâ kadın-erkek ayrımı yapmadan her iki cinse de birlikte hitap etmiştir. Çünkü bu vazifeler kadın-erkek herkese farzdır.

"Ey insanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz, şunu bilin ki, biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan (aşılanmış yumurtadan), sonra uzuoları belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından (uzuoları zamanla oluşan ceninden) yarattık ki size (kudretimizi) gösterelim. Biz, dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz; Sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkarırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi vefat eder; yine içinizden kimi de ömrün en verimsiz çağına kadar götürülür; ta ki bilen bir kimse iken bir şey bilmez hâle gelsin. Sen, yeryüzünü de kupkuru ve ölü bir halde görürsün; fakat biz, üzerine yağmur indirdiğimizde o, kıpırdanır ve her çeşitten (veya çiftten) iç açıcı bitkiler verir."¹²

"Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun (varlığının) delillerindendir. Doğ-

⁵ el-Enâm, 98.

⁶ el-A'râf, 7/11.

⁷ el-A'râf, 191

⁸ el-Hicr, 26.

⁹ el-Hicr, 33.

¹⁰ en-Nahl, 3.

¹¹ Tâ-hâ, 55.

¹² el-Hac, 5.

rusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır.”¹³ “O (Allah) ki, yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır.”¹⁴ “Sonra onu tamamlayıp şekillendirmiş, ona kendi ruhundan üflemiştir. Ve sizin için kulaklar, gözler, kalpler yaratmıştır. Ne kadar az şükre diyorsunuz!”¹⁵

Kur'ân Kıssalarında Kadın

Kur'ân kıssalarında kadın genel olarak peygamberlerle beraber zikredilir. Bazı yerlerde kadın-erkek ilişkilerine bağlı olarak anılır. Buna göre kadın-erkek ikilisi hayatın her safhasında beraber yürüyen bir ilişkidir.

1- Âdem İle Havva

“Hatırla ki Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife (bana muhatap bir mahlûk, Âdem) yaratacağım, dedi. Melekler, bizler hamdinle seni teşbih ve takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökecek insanı mı halife kılıyorsun? dediler. Allah da onlara, sizin bilemeyeceğinizi herhalde ben bilirim, dedi.”¹⁶ (Cenab-ı Allah, Hz. Âdem'i yarattı, ondan sonra meleklerin kuşkusunu gidermek, yani yarattığının basit bir varlık olmadığını göstermek için meleklerle insanı karşılıklı imtihan etti.) “Allah, Âdem'e bütün isimleri, (eşyanın adlarını ve ne işe yaradıklarını) öğretti. Sonra onları önce meleklere arzedip, eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.”¹⁷ “Melekler: Yâ Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur, şüphesiz alîm ve hâkim olan ancak sensin, dediler.”¹⁸ “(Bunun üzerine) “Ey Âdem! Eşyaların isimlerini meleklere anlat” dedi. Âdem onların isimlerini onlara anlatınca, “Ben size, muhakkak semâvât ve arzda görülmeyenleri (oralardaki sıraları) bilirim. Bundan da öte, gizli ve açık yapmakta olduklarınızı da bilirim, dememiş miydim?” dedi.”¹⁹ “Hani biz meleklere (ve cinlere) “Âdem'e secde

¹³ er-Rûm, 19.

¹⁴ es-Secde, 7.

¹⁵ es-Secde, 9.

¹⁶ el-Bakara, 30.

¹⁷ el-Bakara, 31.

¹⁸ el-Bakara, 32.

¹⁹ el-Bakara, 33.

edin" demiştik. İblis hariç hepsi secde ettiler. O, yüz çevirdi ve büyüklük tasladı, böylece kâfirlerden oldu."²⁰

"Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) beraberce cennete yerleşin, orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yiyecek, sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer şu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zâlimlerden olursunuz dedik."²¹ "Şeytan onların ayaklarını kaydırıp haddi tecavüz ettirdi ve içinde buldukları yerden (cennetten) onları çıkardı. Bunun üzerine: Bir kısmınız diğerine düşman olarak cennetten çıkınız, sizin için yeryüzünde barınak ve belli bir zamana dek yaşamak vardır, dedik."²² "Bu durum devam ederken Âdem Rabbinden bir takım ilhamlar aldı ve derhal tevbe etti. Çünkü Allah tevbeleri kabul eden ve merhameti bol olanıdır."²³ (Hz. Âdem'in Rabbinden aldığı ilhamlar hakkında çeşitli yorumlar yapılmıştır. Bu ilhamlar, onu ikaz ve irşat mahiyetinde tavsiyelerdir. İbn Mesut'a göre namazlara başlarken okuduğumuz «Sübhâneke», Hz. Âdem tarafından o zaman söylenmiş bir teşbih ve duadır.) "Allah birbirinden gelme bir nesil olarak Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesi ile İmran ailesini seçip âlemlere üstün kıldı. Allah, işiten ve bilendir."²⁴ "Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona "canlan!" dedi ve canlanverdi."²⁵

2- Hz. Nuh'un Hanımı

"Allah inkâr edenlere, Nuh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları Allah'tan gelen hiçbir kötülüğü onlardan savamadı. Onlara «haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!» denildi."²⁶

Bu ayetlerden alınacak ibretler vardır. Allah'ın peygamber olarak gönderdiği bu iki zatın hanımları kendilerine inanmadıkları halde onlarla beraber yaşadılar. O halde karısı sebebiyle insanları kötülemez doğru değildir. Doğru bir deyişle, bir kimse kendisi gibi düşünmeyen ve inanmayan bir kadınla evlenebilir. Önemli olan, beraber yaşaya-

²⁰ el-Bakara, 34.

²¹ el-Bakara, 35.

²² el-Bakara, 36.

²³ el-Bakara, 37.

²⁴ Âl-i İmrân, 33.

²⁵ Âl-i İmrân, 59.

²⁶ et-Tahrîm, 10.

bilmeleridir. Burada sevgi de önemlidir. Hz. Nuh'un hanımı, kendisine inanmıyordu. Ama birbirlerini seviyorlardı.

2- Hz. Lût'un Hanımı

Bilindiği gibi Hz. Lût'un kavmi, eşcinsellik diye bilinen kötü alışkanlığa müptela idi. Hz. Lût'un hanımı da onların tarafını tuttu. Allah Teâlâ Lût kavmini helâk etmeden önce, onlara genç delikanlı görünümünde melekler gönderdi. O sapıklar bu melekleri insan sanarak onlara yaklaşmak istediler. Hz. Lût endişelendi *"Onlara dokunmayın işte kızlarım sizin olsun"* dedi.

(Melekler) dediler ki; Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamazlar. Sen gecenin bir kısmında aile ferdlerinle (yola çıkıp) yürü. Karından başka sizden hiç biri geride kalmayın. Çünkü onlara gelecek (azap) şüphesiz karına da isabet edecektir. Onlara va'dolunan (helâk) zamanı sabah vaktidir. Sabah yakın değil mi?"²⁷ "Sana gerçeği müjdeledik, sakın ümitsizliğe düşenlerden olma! dediler."²⁸ "(Fakat Lût'un) karısı müstesna, biz onun, geri kalanlardan olmasını takdir ettik."²⁹ "Allah inkâr edenlere, Nuh'un karısı ile Lût'un karışım misâl verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları Allah'dan gelen hiç bir şeyi onlardan savamadı. Onlara haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin! denildi."³⁰

3- Hz. İbrahim'in Hanımları Sâre ve Hacer"

Allah kendisine mülk (hükümdarlık ve zenginlik) verdiği için şmararak Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya gireni (Nemrud'u) görmedin mi? İşte o zaman İbrahim "Rabbim hayat veren ve öldüren" demişti. O da "Hayat veren ve öldüren benim" demişti. İbrahim "Allah güneşi doğudan getirmektedir. Haydi sen de onu Batıdan getir" dedi. Bunun üzerine kâfir şaşırıp kaldı. Allah zâlim kimseleri hidayete erdirmez."³¹ "Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Allah ve Resûlüne itaat ederler. İşte

²⁷ Hûd, 81.

²⁸ el-Hicr, 55.

²⁹ el-Hicr, 60.

³⁰ et-Tahrim, 10.

³¹ el-Bakara, 2/258.

onlara, Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir.”³² “Andolsun ki elçilerimiz (melekler) İbrahim’e müjde getirdiler ve “Selâm (sana) “dediler: O da, “(size de) Selâm” dedi ve beklemeden kızartılmış bir buzağı getirdi.”³³ “(Melekler dediler ki): Ey İbrahim! Bundan vazgeç. Çünkü Rabbinin (azap) emri gelmiştir. Ve onlara, geri çevrilmez bir azap mutlaka gelecektir!”³⁴ “Hatırla ki İbrahim şöyle demişti: “Rabbim! Bu şehri(Mekke’yi) emniyetli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!”³⁵

Bu ayetlerden ve bu konu ile ilgili diğer ayetlerden anlaşıldığına göre Hz. İbrahim'e gelen misafirlerle hanımları da konuşmuştur. Fitri ve tabii olan da budur. Çünkü dinde haram olan, iffetsizlik ve halvettir. Bilindiği üzere halvet, aralarında mahremiyet olmayan bir kadınla bir erkeğin kapalı bir yerde bulunmalarıdır. Bu ölçünün dışında başka bir şey yoktur. İhtimallere dayalı hükümler zorlamadır.

5 - Hz. Yûsuf ve Züleyha

Hz. Yûsuf'un kıssası, Kur'ân'da bir Sure olarak ele alınıp anlatılmıştır. Allah Teâlâ Yûsuf Suresinde şöyle buyurur:

“Elif, Lam, Râ. Bunlar, apaçık Kitab’ın ayetleridir.”

“Anlayabilesiniz diye biz onu Arapça bir Kur’ân olarak indirdik2

“(Ey Muhammed)! Biz, sana bu Kur’ân’ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz: Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin.”³⁶

“Bir zamanlar Yûsuf, babasına (Ya’kûb’a) demişti ki: Babacığım! Ben (rüyamda) onbir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederken gördüm.”³⁷

“(Babası) Yavrucuğum! dedi, Rüyanı sakın kardeşlerine anlatma; zîrâ onlar şeytana uyup sana bir tuzak kurarlar! Çünkü şeytan insana apaçık bir düşmandır.”

³² et-Tevbe, 71.

³³ Hûd, 69.

³⁴ Hûd, 76.

³⁵ İbrahim 35

³⁶ el-Bakara, 2/1-6

³⁷ Yûsuf, 4.

"İşte böylece Rabbin seni seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce iki atan İbrahim ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi sana ve Ya'kûb soyuna da nimetini tamamlayacaktır. Çünkü Rabbin çok iyi bilendir, hikmet sahibidir"

"Andolsun ki Yûsuf ve kardeşlerinde, soranlar için ibretler vardır."

"(Kardeşleri) dediler ki: Yûsuf'la kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Hâlbuki biz kalabalık bir cemaatiz. Şüphesiz ki babamız apaçık bir yanlışlık içindedir."

"(Aralarında dediler ki:) Yûsuf'u öldürün veya onu (uzak) bir yere atın ki babanızın teveccühü yalnız size kalsın! Ondan sonra da (tevbe ederek) sâlih kimseler olursunuz!"

"Onlardan biri, "Yûsuf'u öldürmeyin, eğer mutlaka bir şey yapacaksanız onu kuyunun dibine atın da geçen kemanlardan biri onu alsın (götürsün)" dedi."

"Dediler ki: Ey babamız! Sana ne oluyor da Yûsuf hakkında bize güvenmiyorsun! Oysa biz ona, iyilik isteyen kimseleriz."

"Yarın onu bizimle beraber (kıra) gönder de bol bol yesin (içsin), biz onu mutlaka koruruz."

"(Babaları) dedi ki: Onu götürmeniz beni mutlaka üzer. Siz ondan habersizken onu bir kurdun yemesinden korkarım."

"Dediler ki: Doğrusu biz (kuvvetli) bir topluluk olduğumuz halde eğer onu kurt yerse o zaman biz gerçekten aciz kimseler sayılırız."

"Onu götürüp de kuyunun dibine atmaya ittifakla karar verdikleri zaman, biz Yûsuf'a, andolsun ki sen onların bu işlerini, onlar farkına varmaksızın, (bir gün) kendilerine haber vereceksin, diye vahyettik."

"Akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler."

"Ey babamız! dediler. Biz yarışmak üzere (sahraya) gittik, Yûsuf'u eşyamızın yanında bırakmıştık, (ne yazık ki) onu kurt yemiştir! Fakat biz doğru söyleyenler olsak da sen bize inanmazsın."

"Gömleğinin üstünde sahte bir kan ile geldiler. (Ya'kûb) dedi ki: Bilakis nefisleriniz size (kötü) bir işi güzel gösterdi. Artık (bana düşen) güzel bir sabırdır. Sizin anlattığıma göre, yardımına sığınılacak ancak Allah'tır."

"Bir kervan geldi ve sucularını (kuyuya) gönderdiler, o da (gidip) kovasını salladı, (Yûsuf u görünce) "Müjde! İşte bir oğlan!" dedi. Onu bir ticaret malı olarak sakladılar. Allah onların yaptıklarını çok iyi bilir."

"(Kafile Mısır'a vardığında) onu değersiz bir pahaya, sayılı birkaç dirheme sattılar. Onlar zaten ona karşı rağbetsiz idiler."

"Mısır'da onu satın alan adam, karısına dedi ki: "Ona değer ver ve güzel bak! Umulur ki bize faydası olur. Veya onu evlat ediniriz." İşte böylece (Mısır'da adaletle hükmetmesi) ve kendisine (rüyadaki) olayların yorumunu öğretmemiz için Yûsuf'u o yere yerleştirdik. Allah emrini yerine getirmeye kadirdir. Fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler."

"(Yûsuf) erginlik çağına erişince, ona hüküm ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız."

"Evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden murad almak istedi, kapıları iyice kapattı ve "haydi gel" dedi. O da "(Hâşâ), Allah'a sığınırım! Zira kocanız benim efendimdir, bana güzel davrandı. Gerçek şu ki, zâlimler iflah olmaz!" dedi."

"Andolsun ki, kadın ona meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadına meyletmişti. İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı."

"İkisi de kapıya koştular. Kadın onun gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında onun efendisine (kocasına) rastladılar. Kadın dedi ki: Senin ailene kötülük etmek isteyeninin cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir!"

"(Yûsuf), Asıl kendisi benim nefsimden murad almak istedi" dedi. Kadının akrabasından biri şöyle şahidlik etti! Eğer gömleği önden yırtmışsa, kadın doğru söylemiştir, bu ise yalancılardandır."

"Eğer gömleği arkadan yırtmışsa, kadın yalan söylemiştir. Bu ise doğru söyleyenlerdendir."

"(Efendisi, Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, (kadına) Şüphesiz, dedi: Bu, sizin tuzağımızdır. Sizin tuzağımız gerçekten büyüktür."

"Ey Yûsuf! Sen bundan (olanları söylemekten) vazgeç! (Ey kadın!) Sen de günahının affını dile! Çünkü sen günahkârlardan oldun!"

"Şehirdeki bazı kadınlar dediler ki: Azizin karısı, delikanlısımın nef-sinden murad almak istiyormuş. Yûsuf'un sevdası onun kalbine işlemiş! Biz onu gerçekten açık bir sapıklık içinde görüyoruz."

"Kadın, onların dedikodusunu duyunca, onlara davetçi gönderdi; onlar için dayanacak yastıklar hazırladı. Her birine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyve-yi soyarken Yûsuf'a), "Çık karşılama!" dedi. Kadınlar onu görünce, onu (gözlerinde) büyüttüler, (şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve dediler ki: Hâşâ! Bu bir beşer değil... Bu ancak değerli bir melektir!"

«Dayanacak yastıklar» diye tercüme edilen «Müttekiîn» kelimesi, «Yemek meclisi» şeklinde de anlaşılabilir. Çünkü onlar müreffeh insanların âdeti olduğu üzere yerken, içerken ve sohbet ederken arkalarına dayanırlardı. Bundan ötürü dayanarak yemek yeme yasaklanmıştı... Bu konudaki Câbir hadisi şöyledir: «Allah Rasûlü sol elimizle ve dayanarak yememizi yasakladı»

"Kadın dedi ki: İşte hakkında beni kınadığımız şahıs budur. Ben onun nef-sinden murad almak istedim, Fakat o (bundan) şiddetle sakındı. Andolsun, eğer o kendisine emredeceğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve elbette zelillerden olacaktır!"

"(Yûsuf), Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir¹. Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum! dedi."

"Onunla birlikte zindana iki delikanlı daha girdi. Onlardan biri dedi ki: Ben (rüyada), şarap sıktığımı gördüm. Diğeri de, ben de başımın üstünde kuşların yemekte olduğu bir ekmeğe taşıdığımı gördüm. Çünkü biz seni güzel davrananlardan görüyoruz, dedi."

(Hz. Yûsuf, gençlerin bu durumundan istifade ederek onlara tevhid dinini tebliğ etmek istedi. Dolayısıyla onların rüyalarını yorumlamadan önce, kendisinin hak din üzerinde olduğunu, bilgilerinin Allah tarafından öğretildiğini ve Mısırlıların yanlış yolda olduklarını bildirecek bir mukaddime hazırladı ve Hak dini onlara tebliğ etti. İşte bu ve bundan sonraki üç ayet bununla ilgilidir.)

Yûsuf dedi ki: Yedi sene âdetiniz üzere ekin ekersiniz, sonra da yiyeceklerinizden az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında (stok edip) bırakınız."

"Sonra bunun ardından, saklayacaklarımızdan az bir miktar (tohumluk) hariç, o yıllar için biriktirdiklerinizi yeyip bitirecek yedi kıtlık yılı gelecektir."

"Sonra bunun ardından da bir yıl gelecek ki, o yıl insanlara (Allah tarafından) yardım olacaklar."

(Yani, bol bol meyve ve sebzelere kavuşacaklar, üzüm, hurma, zeytin ve susam gibi şeyleri sıkarak sularından istifade edeceklerdir. Bu bolluk senesine dair rüyada bir işaret yoktur. Hz. Yûsuf bunu sadece bir vahiy veya iham ile onlara müjdelemiştir.)

"(Adam bu yorumu getirince), Kral dedi ki: "Onu bana getirin!" Elçi Yûsuf'a geldiği zaman, (Yûsuf) dedi ki: "Efendine dön de ona, Ellerini kesen o kadınların zoru neydi?" diye sor. Şüphesiz benim Rabbim onların hilesini çok iyi bilir."

' (Kral kadınlara) dedi ki: Yûsuf'un nefsinden murad almak istediğiniz zaman durumunuz neydi? Kadınlar, Hâşâ! Allah için, biz ondan hiç bir kötülük görmedik, dediler. Aziz'in karısı da dedi ki: Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ben onun nefsinden murad almak istemiştin. Şüphesiz ki o doğru söyleyenlerdendir."

Kral gördüğü rüyanın yorumunu bir de Hz. Yûsuf'tan bizzat dinlemek istedi. O da rüyayı ve yorumunu anlattı. Kral, nasıl tedbir almak gerektiğini sorunca, Hz. Yûsuf: "Bolluk yıllarında çok ekin ekip ürünü stok etmek gerekir. Böylece kıtlık yıllarında hem kendinizin geçiminizi sağlarsınız, hem de ihracat yaparak hazineye bol döviz kazandırabilirsiniz" dedi. Kral, "Peki, bu işi kim yapacak?" diye, sorunca, Hz Yûsuf, Ben bu işi en yapabileceklerden biriym, dedi.

(Bütün Mısır Hz. Yûsuf'un idaresine ve tasarrufuna verildi. Kral kendi salâhiyetlerini dahî kullanmasına müsaade etti. Rivayet edildiğine göre o sıralarda Aziz (Eski Maliye Bakanı) da ölmüş, Kral, Hz. Yûsuf'u, Aziz'in eşi Zeliha ile evlendirmiştir. Hz. Yûsuf, tarıma önem verdi. Üretimi artırdı; ihtiyaç fazlası olan ürünleri stok etti. Nihayet kıtlık yılları geldi. Bu sefer stok edilmiş ürünleri yemeye ve ihraç etmeye başladılar, her taraftan insanlar gelerek Mısır'dan erzak satın aldılar. Ya'kûb (a.s.) da Yûsuf'un öz kardeşi Bünyamin hariç diğer oğullarını erzak almak için Mısır'a gönderdi.)

Hz. Yûsuf'un kıssasında pek çok ibretler vardır. Konumuzla ilgili olarak şu hususlar dikkate alınır:

1- Hz. Yûsuf bir peygamberdir. Yabancı kadınlarla bir arada bulunmuş hatta onlara hizmet etmiştir, ama iffetini korumuştur.

2- Eğer buradan bir hüküm çıkarmak gerekirse İslâm'da aslolan iffettir. İhtilat yani kadınların erkeklere bir arada bulunması özellikle alış-veriş, çalışma, toplantı gibi sebeplerle bir arada olmak haram değildir.

3- Kadınlarla ilgili meseleler hakkında nass yoksa örfe göre hareket edilir.

6- Hz. Süleyman ve Belkıs

Sebe' melikesi Belkıs, Hz. Süleyman zamanında Yemen'de hükümdar idi. Kur'ân, Belkıs ve kavmi hakkında bilgi verirken meseleye iman ve küfür açısından bakar: Hz. Süleyman'ın Yemen'e gözcü olarak gönderdiği Hüdhüd şöyle der:

*"Gerçekten, onlara (Sebe'lilere) hükümdarlık eden, kendisine her şey verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadınla karşılaştım."*³⁸

"Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm. Şeytan, kendilerine yaptıklarını süslü göstermiş de onları doğru yoldan alıkoymuş. Bunun için doğru yolu bulamıyorlar."

"(Şeytan böyle yapmış ki) göklerde ve yerde gizleneni açığa çıkaran, gizlediğinizi ve açıkladığınızı bilen Allah'a secde etmesinler."

"(Hâlbuki) büyük arşın sahibi olan Allah'tan başka tanrı yoktur."

"(Süleyman, Hüdhüd'e) dedi ki: doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mısın, bakacağız."

"Şu mektubumu götür, onu kendilerine ver, sonra onlardan biraz çekil de bak bakalım, ne sonuca varacaklar."

"(Süleyman'ın mektubunu alan Sebe melikesi), Beğler, ulular! Bana çok önemli bir mektup bırakıldı, dedi."

"Mektup Süleyman'dandır. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlamakta) dır."

"Bana baş kaldırmayın, teslimiyet gösterip bana gelin, diye (yazmaktadır)."

³⁸ en-Neml, 23.

"(Sonra Melike) dedi ki: Beğler, ulular! Bu işimde bana bir fikir verin (bilirsiniz) siz yanımda olmadan (size danışmadan) hiç bir işi kestirip atmam."

"Onlar, şu cevabı verdiler: Biz güçlü kuvvetli kimseleriz, zorlu savaş erbabıyız; buyruk ise senindir; artık ne buyuracağımı sen düşün."

"Melike: Hükümdarlar bir memlekete girdiler mi, orayı perişan ederler ve halkının ulularını hakir hale getirirler. (Herhalde) Onlar da böyle yapacaklardır, dedi."

Belkis konuşmasına devam ederek:

"Ben (şimdi) onlara bir hediye göndereyim de, bakayım elçiler ne (gibi bir sonuç) ile dönecekler."

"(Elçiler, hediyelerle) Süleyman'a gelince şöyle dedi: Siz bana mal ile yardım mı ediyorsunuz? Allah'ın bana verdiği, size verdiğiinden daha iyidir. Hediyenizle (ben değil) siz sevinirsiniz." "(Ey elçi) Onlara dön; iyi bilsinler ki, kendilerine asla karşı koyamayacakları ordularla gelir, onları muhakkak sûrette hor ve hakir halde oradan çıkarırız!"

"(Sonra Süleyman, müşavirlerine) dedi ki: Ey ulular! Onlar teslimiyet gösterip bana gelmeden önce, hanginiz o melikenin tahtını bana getirebilir"

"Cinlerden bir ifrit: Sen makamından kalkmadan ben onu sana getiririm. Gerçekten buna gücüm yeter, bana güvenebilirsiniz, dedi."

"Kitaptan (Allah tarafından verilmiş) bir ilmi olan kimse ise: Gözünü açıp kapamadan, ben onu sana getiririm, dedi. (Süleyman) onu (melikenin tahtını) yanı başına yerleşmiş olarak görünce: Bu dedi, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak üzere Rabbinin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, o bilsin ki Rabbin müstağnidir, çok kerem sahibidir."

(İlim sahibi zatın, Süleyman'ın veziri Âsaf b. Berhiya veya Hızır olduğu rivayet edilmektedir.)

"(Süleyman devamla) dedi ki: Onun tahtını bilemeyeceği bir vaziyete getirin; bakalım tanıyacak mı, yoksa tanımayanlar arasında mı olacak." "Melike gelince: Senin tahtın da böyle mi? dendi. O şöyle cevap verdi: Tıpkı o! (Süleyman şöyle dedi): Bize daha önce (Allah Teâlâ tarafından) bilgi verilmiş ve biz Müslüman olmuştuk."

"Onu,(Belkıs'ı) Allah'tan başka taptığı şeyler (o zamana kadar tevhid dinine girmekten) alıkoymuştu. Çünkü kendisi inkârcı bir kavimdendi."

"Ona: Köşke gir! dendi. Melike onu görünce derin bir su sandı ve eteğini yukarı çekti. Süleyman: Bu billurdan yapılmış şeffaf bir zemindir, dedi."
"Melike dedi ki: Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleyman'la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum."

(Rivayete göre, Hz. Süleyman, Sebe Melikesi Belkıs gelmeden önce, bir köşk inşa ettirmişti. Bu köşkün avlusu billurdan yapılmış, altından su akıtılmış ve suya balıklar konmuştu. Belkıs, zeminin şeffaf bir madde olduğunu fark edemediği ve sudan geçeceğini sandığı için eteğini çekmişti. Bütün bu tedbir ve tertipler onun akıl ve bilgisine güvenini sarsmış, kendini ilâhî irşadı kabule hazırlamıştır.)

Bu kıssada görüldüğü gibi Hz. Süleyman, Belkıs ile karşılıklı hoşgörü ve anlayış içinde görüşmüştür. Muhatabının kadın olması sebebiyle herhangi bir küçümseme bahis konusu değildir. Üzerinde durulan önemli nokta küfür ve iman meselesidir.

7- Hz. İsa'nın Anası Meryem Hâtûn ve Hz. İsa'nın Doğumu

Kur'ân Hz. İsa'yı ve annesini pek çok yerde anar. Biz burada sözü Kur'ân'a bırakıyoruz.

"İmran'ın karısı şöyle demişti: "Rabbim! Karnumdakini azadlı bir kul olarak sırf sana adadım. Adağımı kabul buyur. Şüphesiz (niyazımı) hakkıyla işiten ve niyetimi bilen sensin. Onu doğurunca, Allah onun ne doğurduğunu bilip dururken, Rabbim! Ben onu kız doğurdum. Oysa erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Koğulmuş şeytana karşı onu ve soyunu sana ismarlıyorum dedi." "Rabbi Meryem'in dileğine hüsn-i kabul gösterdi; onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriyya, onun yanına, mabede her girişinde orada bir rızık bulur ve "Ey Meryem! Bu sana nereden geliyor? " der; o da "Bu Allah tarafındandır. Allah, dilediğine sayısız rızık verir." derdi."³⁹

Zekeriyya aleyhisselam, Hz. Meryem'in teyzesinin kocası idi. Ayette ifade edildiği gibi, Hz. Meryem'in Beyt-i Makdis'de bakımını Zekeriyya üzerine almıştı. Meryem'e özel bir oda tahsis etti ki, ona ayette "mihrab" denilmiştir. Mihrab, "harb ve cihâd vasıtası" demektir.

³⁹ Âl-i İmrân, 35, 36, 37.

Bir nevi çile odası anlamını taşır. Ayette geçen mihrab'ın camilerde imamın namaz kıldırıldığı yer olan mihrab ile alakası yoktur. Hz. Zekeriyya, Meryem'in yanına her girişinde çeşit çeşit taze meyveler görürdü. Bunlar o mevsimde, o bölgede yetişmeyen meyvelerdi. Hz. Meryem, onların Allah tarafından gönderildiğini söylerdi.

"Orada Zekeriyya, Rabbi'ne dua etti. Rabbim! Bana tarafından hayırlı bir nesil başısla. Şüphesiz, sen duayı hakkıyla işitensin, dedi."

"Zekeriyya, mabedde durmuş namaz kılariken melekler ona şöyle nida ettiler: Allah sana, kendisi tarafından gelen bir kelimeyi tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeler."

(Tefsircilerin beyanına göre bu ayette "kelime" sözü ile kastedilen kişi Hz. İsa'dır. Nitekim bu sûrenin 45. ayetinde bunun açıkça ifade edildiğini görmekteyiz.)

"Zekeriyya: Rabbim! dedi, bana ihtiyarlık gelip çattığıma, üstelik karım da kısır olduğuna göre benim nasıl oğlum olabilir? Allah böyle buyurdu: İşte böyledir. Allah dilediğini yapar."

"Zekeriyya: Rabbim! "Oğlum olacağıma dair" bana bir alâmet ver, dedi. Allah buyurdu ki: Senin için alâmet, insanlara üç gün işaretten başka söz söylememendir. Ayrıca Rabbini çok an, sabah, akşam teşbih et."

"Hani melekler demişlerdi: Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünyaya kadınlarına tercih etti (üstün kıldı)."

*"Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan (O'nun huzurunda) eğilenlerle beraber sen de eğil."*⁴⁰

*"(Rasûlüm!) Bunlar, bizim sana vahiy yoluyla, bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindedir. İçlerinden hangisi Meryem'i himayesine alacak diye kur'a çekmek üzere kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin; onlar (bu yüzden) çekişirken de yanlarında değildin."*⁴¹

(Tefsircilerin beyanına göre İsrâiloğulları Tevrat'ı yazmakta kullandıkları kalemlerini nehre atmak sûretiyle kur'aya alışmışlardı ki, böylece hangi birisinin kalemi su yüzüne çıkarsa Meryem'i o himayesine alacaktı. Bu kur'ayı oklarla atıştıkları da rivayet edilmektedir.)

⁴⁰ Âl-i İmran, 43.

⁴¹ Âl-i İmrân, 44-47.

"Melekler demişlerdi ki: Ey Meryem! Allah sana kendisinden bir kelimeyi müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa'dır. Mesih'dir; dünyada da, ahirette de itibarlı ve Allah'ın kendisine yakın kıldıklarındandır."

(Mesih, İbrânîce bir kelime olup aslı, "meşih"dir. Hz. İsa'nın bir lakabıdır ve mübarek anlamına gelmektedir.)

"O, sâlihlerden olarak beşikte iken ve yetişkinlik hâlinde insanlara (peygamber Sözlere İle) konuşacak."

(Nitekim Meryem Sûresi'nin 27 ve 33. ayetlerinde ifade buyurulduğu gibi Hz. Meryem, Hz. İsa'yı dünyaya getirince, O'nun iffetinden şüphelenen kavmine karşı, daha yeni doğmuş olan Hz. İsa, Allah'ın kudreti ile konuşmaya başlamış ve kendisinin Allah'ın kulu ve peygamberi olduğunu, kendisine kitap verildiğini, Allah tarafından mübarek kılındığını anlatmıştır.)

"Meryem: "Rabbim! dedi, bana bir erkek eli değmediği halde nasıl çocuğum olur?" Allah şöyle buyurdu: İşte böyledir, Allah dilediğini yaratır. Bir işe hükmedince ona sâdece "ol" der, o da olur."

Kur'ân'da Hz. Meryem'le ilgili olarak verilen bilgilere bakılırsa görülür ki, kadın da bazı hallerde genelde erkeklerin yapması düşünülen işleri yapabilir. Hz. Meryem'in bir kız olarak mabette kalıp görev yapmasına Hz. Zekeriya bir peygamber olarak itiraz etmemiştir.

8- Hz. Mûsâ'nın Annesi ve Kız Kardeşi

"Bir zamanlar, vahî/edilmesi gerekeni annene, (şöyle) vahiy /etmiştik: Mûsâ'yı sandığa koy, sonra onu denize (Nil'e) bırak; deniz onu kıyıya atsın da, benim düşmanım ve onun(Mûsâ'nın) düşmanı olan biri onu alsın. (Ey Mûsâ! Sevilmen) ve benim nezâretimde yetiştirilmen için sana kendimden sevgi verdim."⁴²

(Mûsâ (a.s.)'m annesi, diğer erkek çocuklar gibi kendi oğlunu da Firavun'un öldürmesinden endişe ediyordu. Bu yüzden, yukarıdaki ayette belirtilen ilâhî işarete uyarak oğlunu denize veya Nil nehrine bıraktı. Karısı Asiye ile bahçesinde gezinen Firavun suda gördüğü sandığı çıkarttırıp içindeki çocuğu görünce şaşırıldı; ayette belirtildiği gibi, Allah'ın Mûsâ'ya bir lütfü olarak, çocuğa karşı garip bir sevgi hissi

⁴² Tâ-hâ, 38

duydu. Hz. Mûsâ'nın ablası, kardeşine ne olduğunu araştırıp soruştururken, ona bir sütannesi arandığını öğrendi. Bunu fırsat bilerek Firavun'un sarayına gitti:)

"Hani kız kardeşi?! "gidip ona bakacak birini size bulayım mı?" diyor-du. Böylece seni, gözü gönü mutluluk dolsun ve üzülmeyin diye annene geri verdik. Ve sen, birini öldürdün ama seni endişeden kurtardık. Seni iyiden iyiye denemeden geçirdik. Bunun için yıllarca Medyen halkı arasında kaldın. Sonra takdire göre (bu makama) geldin ey Mûsâ!"⁴³

Görüldüğü gibi Hz. Mûsâ'nın kız kardeşi, kendini gizleyerek düşmanlarının içine giriyor ve onlarla görüşüyor. Demek ki kadınlar ihtiyaç halinde bu çeşit vazifeleri de yapabilirler.

9- Hz. Şu'ayb'ın Kızları

Hz. Mûsâ, fıtrata uygun olarak o kızlarla ilgilendi. Çünkü o da bir beşerdi. Elbette karşılaştığı bu kızlara tabîi olarak ilgi duyacaktı. Nitekim de öyle oldu. Bir erkeğin böyle hallerde bir kadına ilgi duyması, keza kadının da erkeğe ilgi duyması fitrî bir olaydır ve meşrudur. Yasaklanmış olan davranış ise kötülük yapmaktır. Kötülük ise her iki taraf için de yasaktır. Varsayımlara dayanarak ileride kötülük olabilir düşüncesiyle bu fitrî ve tabîi davranışlar yasaklanamaz.

"Mûsâ, Medyen suyuna varınca, orada (hayvanlarını) sulayan birçok insan buldu. Onların gerisinde de hayvanlarını eğlendiren iki kadın gördü. Onlara: "Derdiniz nedir?" dedi, şöyle cevap verdiler: "Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (onların içine sokulup hayvanlarımızı) sulamayız; babamız da çok yaşlıdır."⁴⁴

"Bunun üzerine Mûsâ, onların yerine (davarlarını) sulayıverdi. Sonra gölgeye çekildi ve: Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra (lutfuna) muhtacım, dedi."

(Hz. Mûsâ günlerdir aç idi, ne verilse yiyecek haldeydi. Bu sözleriyle Rabbine herhangi bir azık ihsan etmesi için yalvarıyordu. Ayetin son tarafında, «Doğrusu bana indirdiğin hayırdan dolayı muhtacım.» mânâsı da verilmektedir. Bu mânâyâ göre, Hz. Mûsâ, kendisine verilen ulvî göreve ve bu sebeple dünyada fakir düşüşüne işaret edi-

⁴³ Tâ-hâ, 39.

⁴⁴ el-Kasas, 23-29.

yordu. Zira o, Firavun'un yanında iken bolluk içinde idi. Elbette bu sözler şikâyet için değil, şükür maksadıyladır.)

"Derken, o iki kadından biri utana utana yürüyerek Mûsâ'ya geldi: Babam dedi, bizim yerimize (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için seni çağırıyor. Mûsâ ona (Hz. Şu'ayb'a) gelip başından geçeni anlatınca o: "Korkma, o zâlim kavimden kurtuldun," dedi."

"(Şu'ayb'ın) iki kızından biri: "Babacığım! Onu ücretle (çoban) tut." Çünkü o, ücretle istihdam edebileceğin en iyi kimsedir, güçlü ve güvenilir adamdır, dedi."

"(Şu'ayb) dedi ki: Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki kızımın birini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan artık o kendindedir; yoksa sana ağırlık vermek istemem. İnşaallah beni iyi kimselerden (işverenlerden) bulacaksın."

"Mûsâ şöyle cevap verdi: Bu seninle benim aramdadır. Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım, demek ki, bana karşı husumet yok. Söylediklerimize Allah vekildir."

"Sonunda Mûsâ, süreyi doldurup ailesiyle yola çıkınca, Tûr tarafından bir ateş gördü. Ailesine: Siz (burada) bekleyin; ben bir ateş gördüm, belki oradan size bir haber, yahut ısınmanız için bir ateş parçası getiririm, dedi."

Bu kıssada görüldüğü gibi Hz. Mûsâ, Şu'ayb aleyhisselamın kızlarından biriyle evlenmiştir. İnsan için fitrî ve tabîî olan evlenmek ve hanımıyla hayatı paylaşmaktır. Erkek kadınsız, kadın da erkeksiz yaşayamaz, yaşasa da hayattan verim alamaz.

10- Firavun'un Hanımı Asiye

Kur'ân'da adı söylenmeden "Firavun'un karısı" olarak anılan hanımın adı, İslâm literatüründe "Asiye" olarak geçer. Yine İslâmî kaynaklarda bu kadının, Firavun'un hanımı olmasına rağmen Allah'a inanan bir kadın olduğu söylenir. Rivayete göre, Hz. Mûsâ, küçükken bir gün Firavun'un sakalını kuvvetlice çekip acıtınca, Firavun şüphelenerek onu öldürmek ister. İşte o zaman Hz. Asiye devreye girerek Hz. Mûsâ'yı kurtarır.

*"Firavun'un karısı (sepetin içinden erkek çocuk çıkınca kocasına:) benim ve senin için göz aydınlığıdır. Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniz, dedi. Hâlbuki onlar (işin sonunu) sezemiyorlardı."*⁴⁵

*"Allah, inananlara Firavun'un karısını misâl gösterdi. O: "Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap; beni Firavun'dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zâlimler topluluğundan kurtar! demişti."*⁴⁶

Bu ayetlerden anlaşıldığına göre mü'mine bir kadın, -zaruret varsa- inanan veya kötülük yapan bir erkekle bir arada yaşayabilir. Nitekim Kur'ân'da *"Ey iman edenler! Siz kendinize bakın. Siz doğru yolda, Allah yolunda olduğunuz müddetçe, kötü yolda olan ya da inanan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O, size yaptıklarınızı bildirecektir."*⁴⁷

11- Küçük Yaşta Öldürülen Kızlar

İslâm'dan önce Arap toplumunda kadın, hakir görülen bir mahluk idi. Bunun başlıca iki sebebi vardı:

1) Kadının toplumdaki durumu sebebiyle kızlar bir ar ve ayıp meselesi sayılırdı, zîrâ kadınlara yapılan muamele çok kötü idi. Bundan dolayıdır ki bazı aileler, kızlarının cemiyetteki kızların durumuna düşmelerini istemedikleri için onları küçük yaşta öldürmeyi tercih etmişlerdir. Bu hareket cahiliyet devri âdetidir, tabiatıyla hiç bir yondan hoş görülemez.

2) Beslenme meselesi, çünkü cahiliyet devrinde çevre şartları sebebiyle kadın üretken değildi. Savaşamaz ve avlanamazdı. Bu sebeple ekonomik açıdan kadınlar sadece tüketen fertlerdi. Zira Kur'ân'da *"Açlık endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyiniz..."*⁴⁸ denilmiştir.

Rivayete göre kız çocuğunu babası alır çöle götürür, kumda bir çukur kazar, kızı kandırıp oraya sokar, sonra üzerine kum atar, iyice gömdükten sonra bırakıp gidermiş.

İşte böylece eski Arap cemiyetinde bazı aileler kızlarını diri diri kuma gömerek öldürürken, bazı aileler de buna karşı çıkarlar, hatta

⁴⁵ el-Kasas, 9.

⁴⁶ et-Tahrîm, 11.

⁴⁷ el-Mâide, 105.

⁴⁸ el-En'âm, 151; el-İsrâ, 31.

kuma gömülen kızları kurtarırlarmış... Allah Teâlâ bu olayı Kur'ân'da insanlığa duyurmuştur.

*"Güneş katlanıp dürüldüğünde, yıldızlar (kararıp) döküldüğünde, dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde, gebe develer salıverildiğinde, vahşi hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde, denizler kaynatıldığında, ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde, diri diri toprağa gömülen kızlara, suçlarının ne olduğu, hangi günah sebebiyle öldürüldüğü sorulduğunda, (amellerin yazılı olduğu) defter açıldığında, gökyüzü sıyrılıp alındığında, cehennem tutuşturulduğunda ve cennet yaklaştırıldığında, herkes neler getirdiğini anlamıştır."*⁴⁹

12- Rasûlüllah'a Biat Eden Kadınlar

Rasûlüllah Efendimiz, kadın-erkek herkesten biat almıştır. Bu biat, savaş da dâhil olmak üzere her türlü dünya işlerine aittir; zîrâ o, hem peygamberdir, hem de devlet reisidir.

*"Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir."*⁵⁰

(Ayet, Kureyş ile Müslümanlar arasında yapılan on yıl süreli Hudeybiye anlaşmasına ve bu anlaşma sırasındaki biata işaret etmektedir. Şöyle ki, hicretin altıncı yılında Hz Peygamber, umre yapmak için 1400 Müslümanla Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Fakat Kureyş, Müslümanları Mekke'ye sokmak istemediğinden önelerine bir askerî birlik çıkarmış, Hz. Peygamber de vadilerden sapıp Hudeybiye'ye gelmişti. Savaşmak niyetinde değildi. Anlaşmak için Hz. Osman'ı Kureyş'e elçi göndermiş, Hz. Osman'ın dönüşü gecikince, Peygamberimiz bir ağacın altına oturarak ashabından, Osman öldürülmüş ise ölünceye kadar savaşacaklarına dair söz almıştı. Onlar da Hz. Peygamber'e biat edip bu sözü vermişler, sonunda Hz. Osman gelmişti. Ama biat ve hükmü, verilmiş bir söz olarak devam etmiştir.)

⁴⁹ et-Tekvir, 1-14.

⁵⁰ el-Fetih, 10.

*"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, mü'minlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu venniş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir."*⁵¹

(Ayetin işaret ettiği biat, Hudeybiye'de "Semre" ağacının altında yapılan "Rıdvan biati"dır. 1400 sahabe, Kureyş'e karşı ölünceye kadar savaşacaklarına yemin etmişlerdi. Haber verilen yakın fetih, Hayber'in fethi biçiminde yorumlanmıştır.)

*"Ey Peygamber! İnanmış kadınlar Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleri ile ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan mağfîret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."*⁵²

(Biat şartları arasında sayılan, "elleri ile ayakları arasında bir iftira uydurmama" tabiri, "gayri meşru bir çocuk dünyaya getirip onu kocasına nisbet ederek iftira etmek" anlamına gelmektedir. Ayet Mekte fethi günü nâzil olmuştur, Hz. Peygamber, erkeklerden sonra kadınların da biatini kabul etmiştir.)

13- Zeyneb b. Cahş'ın Kıssası

*"(Resûlüm!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğın kimseye: "Eşini yanında tut, Allah'tan kork!" diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lâyık olan Allah'tır. Zeyd, o kadından ilişkisini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlâtlıkları, karılarıyla ilişkilerini kestiğinde baba durumunda olanlar (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müzminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir."*⁵³

(Bu ayette zikredilen zât, Zeyd b. Harise'dir. Çocukluğunda esir düşmüş, Hz. Hatice onu köle olarak satın almıştır. Hz. Hatice'nin kendisine hediye ettiği bu çocuğu, Peygamberimiz azat edip evlât edinmişti. Rasûlüllah, Zeyd'i çok severdi, ona halasının kızı Zeyneb Binti Cahş'ı nikâhlamıştı. Fakat Zeyneb, Zeyd ile geçinemedi. Çünkü Zeyneb, asil bir aileden geldiği için bir köle azâdlısı ile evlenmek istememişti'

⁵¹ el-Fetih, 18.

⁵² el-Mümtehine 12.

⁵³ el-Ahzâb, 37.

ancak Allah Rasûlü'nün hatırı için evlenmişti. Zeyd'e bir türlü ısınmamış bu yüzden ona karşı asâletiyle övünmekten geri durmamıştı. Zeyd, bir süre daha buna sabretti ise de sonunda Allah'ın Resûlüne varıp Zeyneb'ten ayrılmak istediğini söyledi. Bunun üzerine Rasûlüllah hoşnutsuzluğun sona ermesi için ayrılmalarını uygun bulduysa da bunu Zeyd'in yüzüne söylemedi, ona sadece karını yanında tut dedi. Hz. Peygamber'in içinde gizlediği şey, Zeyneb'in sonradan kendisine zevce olacağını bildiği halde bunu açıklamamasıdır. Bu konuda uydurulan bir takım isnadların aslı yoktur. Peygamberimiz, Zeyneb'in güzelliğine hayran kaldığı için onunla evlenmiş değildir. Zeyneb, onun halasının kızı idi ve peygamber onu her zaman görüyordu. İsteseydi onu Zeyd'den önce kendisi alabilirdi.)

*"Allah'ın, kendisine helâl kıldığı şeyde Peygamber'e herhangi bir vebal yoktur. Önce gelib geçenler arasında da Allah'ın âdeti böyle idi. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecek, yazılmış bir kaderdir."*⁵⁴

14-Hz. Âişe İle İlgili İftira Olayı

*"(Muhammed'in eşine) Bu ağır iftirayı uyduranlar şüphesiz sizin içinizden bir gruptur. Bunu kendiniz için bir kötülük sanmayın, aksine o, sizin için bir iyiliktir. Onlardan her bir kişiye, günah olarak ne işlemişse (onun karşılığı ceza) vardır. Onlardan (elebaşılık yapıp) bu günahın büyüklüğünü yüklenen kimse için de çok büyük bir azap vardır."*⁵⁵

(Bu ve aşağıdaki 9 ayetin inzaline sebep teşkil eden ve «İftira hadisesi» diye bilinen olay kısaca şöyledir: Hz. Peygamber'in bir askerî seferine Hz. Âişe de katılmıştı. Dönüşte bir ara Hz. Âişe ihtiyacını gidermek için çekildiği bir köşede gerdanlığını düşürmüş, sonra bunun farkına vararak aramaya gitmişti. Bu arada birlik konaklama yerinden ayrıldığı için Hz. Âişe orada kaldı. Orduyu geriden takip etmekle görevli bir zat, Hz. Âişe'yi alarak birliğe yetiştirdi. İçlerinde münafıkların önde gelenlerinden Abdullah b. Ubeyy'in de bulunduğu birkaç kişi, bu hâdiseye dayanarak Hz. Âişe ile onu birliğe yetiştiren kişi arasında ilişki cereyan ettiği iftirasını uydurdular. Bu iftira Hz. Peygamber'i oldukça üzmüştü. Bu sırada zaten rahatsız olan Hz. Âişe, hakkında böyle bir iftira uydurulduğunu bir müddet sonra öğrenmiş

⁵⁴ el-Ahzâb, 38.

⁵⁵ en-Nûr, 11.

ve büyük bir ızdıraba boğulmuş; artık kendisi gibi kederli olan ailesine, babası Hz. Ebû Bekir (r.a)'in evine gitmeyi tercih etmişti. Bu arada Hz. Peygamber (s.a.v.) zaman zaman Hz. Ebû Bekir'in evine giderek, onlardan Hz. Âişe'nin sıhhatini, hal ve hatırını sorardı. İşte yine böyle bir ziyaret sırasında ve iftira olayının vukuundan takriben bir ay sonra Âişe validemizin masumiyetini ifade eden bu ayetler inzal buyuruldu.)

*"Ya sizin üstünüzde Allah'ın lütuf ve merhameti olmasaydı; Allah çok şefkatli ve merhametli olmasaydı (haliniz nice olurdu)!" "İnananlar arasında çirkin şeylerin yayılmasını arzulayan kimseler için dünyada da ahirette de çetin bir ceza vardır. Allah bilir; siz bilmezsiniz."*⁵⁶

15- Resûllah'ın Hanımları

*"Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: "Eğer dünya dirliğini ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim, sizi güzellikle salıvereyim" de."*⁵⁷

(Ayetin nâzil olduğu sıralarda, artık Hz. Peygamber, aşağı yukarı bütün Arabistan'a hâkim durumda idi. İçtimâî hayatta büyük değişiklikler meydana gelmişti. Artık fakirlik yerine, refah ortalığı kaplamaktaydı. Bu şartlar altında Hz. Peygamber'in hanımları umumî refahtan pay almayı arzulayarak, Rasûlüllah'tan bazı zinet eşyaları ve daha iyi bir geçim istemişlerdi. İşte bu sırada gelen bir vahiy, Hz. Peygamber'e, yine eskisi gibi, sadelikten ayrılmamasını emretti. Böyle bir emir, dünya hayatına düşkün, her geçen gün gücüne güç, servetine servet katmak için çırpınan maddeperest bir insandan sâdir olmazdı. Şayet Rasûlüllah, zevcelerine de bu umumî refahı sağlamış olsa idi, en küçük bir itirazla karşılaşmazdı. Ne var ki ne kadar değişiklik olursa olsun, dünyanın geçici zinetleri Rasûlüllah'ın evinde yer almayacak nübüvvet harîmi, dünyâ alâyışlerinden uzak kalacak, iktidar sahiplerine örnek olacaktı. Hz. Peygamber'in hanımlarından gelen istekler üzerine nâzil olan bu ayete "tahyîr" (serbest bırakma) ayeti denir. Neticede, hanımları, refah ve zinet yerine Hz. Peygamber'i tercih etmişlerdir.)

⁵⁶ en-Nûr, 19-20.

⁵⁷ el-Ahzâb, 28.

"Eğer Allah'ı, Peygamberini ve ahiret yurdunu diliyorsanız, bilin ki, Allah, içinizden güzel davrananlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır."

"Ey peygamber hanımları! Sizden kim açık bir hayâsızlık yaparsa, onun azabı iki katına çıkarılır. Bu Allah'a göre kolaydır."

"Sizden kim, Allah'a ve Rasûlüne itaat eder ve yararlı iş yaparsa ona mükâfatını iki kat veririz. Ve ona cennete bol rızık hazırlamışızdır."

"Ey peygamber hanımları! Sizler, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer (Allah'tan) korkuyorsanız, (yabancı erkeklerle karşı) çekici bir eda ile konuşmayın ki kalbinde hastalık bulunan kimse kötü ümide kapılmasın. Daima güzel söz söyleyin."⁵⁸

(Ayette geçen "sözü yumuşak söylemeyin" emri Rasûlüllah (s.a.v.)'in hanımları için buyurulmuştur. Bütün hanımlara şamil değildir. Ayet-i kerime, erkeklerle kadınlar arasında iffet ve nezahet kurallarının uygulanmasının gerekliliğini ifade etmektedir.)

"Ey iman edenler! Bir yemeğe davet edilmedikçe Peygamber'in evine girmeyin. Ancak davet edildiğiniz vakit girin ve yemeği gözetlemeyin. Yemeği yediğinizde hemen dağılın, sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamber'i üzüyor, fakat o (size bunu söylemekten) utanıyordu. Ama Allah, hakkı söylemekten çekinmez. Peygamber'in hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Sizin Allah'ın Resûlünü üzmeniz ve kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız asla caiz olmaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günah)tır."⁵⁹

(Bu ayet, Hz. Peygamber'in evine yemekten önce gelen, yemek hazır oluncaya kadar bekleyen, yemekten sonra da kalkıp gitmeyenler hakkında nâzil olmuştur. Ayet-i kerime, Müslümanların Rasûlüllah (s.a.v.)'a ve hane-i saadete karşı nasıl davranacaklarını, birbirlerine karşı nasıl muamele edeceklerini bildirmektedir. Buna göre bir kimse'nin başkasını rahatsız etmemesi, evinde huzur ve istirahatını bozması, davet edildiğinde bildirilen zamandan önce gelmemesi, yemekten sonra fazla oturmaması gerekmektedir. Peygamber hanımlarının, O'nun vefatından sonra evlenmemeleri, ashabın onlarla evlenme istek ve yarışını durdurmak içindir. Eğer böyle bir yasak olmasaydı, pey-

⁵⁸ el-Ahzâb, 29-32.

⁵⁹ el-Ahzâb, 53.

gamber hanımlarıyla evlenmek hususunda sahabe arasında kavga çıkabilirdi.)

16- Cariyeler

Câriye, köle sınıfından kadınlara denir. İslâm dininde câriye vasfını taşıyan kadınlar, hizmet edecekleri için Müslümanlara haram değildir. Cariyenin örtünmesi de hür kadından farklıdır.

*"İçinizden, imanlı hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, ellerinizin altında bulunan imanlı genç kızlarımız (sayılan) cariyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilmektedir. Hep aynı, köktensiniz (insanlık bakımından aranızda fark yoktur). Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost da tutmamaları şartı ve sahiblerinin izni ile onları (cariyeleri) nikâhlayıp alın, mehirlerini de normal miktarda verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara hür kadınların cezasının yarısı (uygulanır). Bu (câriye ile evlenme izni); içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."*⁶⁰

(Zina kesin olarak haramdır. Bir ücret karşılığında anlaşarak geçici bir zaman için evlenmek azı mezheplerde caizdir. Nikâhsız metres ve dost tutmak da zinanın başka çeşitleridir. Bir Müslüman'ın evlilik ihtiyacı karşısında yapacağı şey, imkânı varsa öncelikle bir mü'min ve hür hanımla evlenmektir; Müslüman olmayan ehl-i kitap kadınlarla evlenmesi de caizdir. Sonra sırasıyla mü'min câriye ve mü'min olmayan cariyeye evlenmek gelir. Câriye bir başkasına ait olduğu için onunla evlenmenin bazı mahzurları vardır; bu sebeple câriye ile evlenmekten ise sabredip, imkânın elvermesini beklemek insan için daha hayırlıdır. Ayetin cariyelere "kızlarınız" diyen ve "Bütün insanların aynı kökten geldiklerini, insan evlâdı olduklarını" düşünerek onların hor görülmemesini, onlarla evlenmekten çekinilmesini isteyen kısmı İslâm'ın insana verdiği değer bakımından önemli vesikalar mahiyetindedir. İslâm'da köle ve cariyenin başta savaşlar olmak üzere birçok kaynağı vardır. Savaş esirleri için tek alternatif kölelik ve cariyelik değildir. Esir, köle ve câriye statüsüne geçirilmiş ise bu takdirde onlara yapılan muamele hür insanlarınkine oldukça yakındır ve hedef hidayete ermelerini temindir.)

⁶⁰ en-Nisâ, 25.

*"İman etmedikçe putperest kadınlarla evlenmeyin. Beğenseniz bile putperest bir kadından, imanlı bir câriye kesinlikle daha iyidir. İman etmedikçe putperest erkekleri de (kızlarınızla) evlendirmeyin. Beğenseniz bile putperest bir kişiden inanmış bir köle kesinlikle daha iyidir. Onlar cehenneme çağırır. Allah ise, izni (ve yardımını) ile cennete ve mağfirete çağırır. Allah, düşünüp anlasınlar diye ayetlerini insanlara açıklar."*⁶¹

(İslâm'a göre insanın değeri imanına bağlıdır. Allah katında, köle ve câriye bile olsa imanlı kimse daha üstündür ve daha temizdir. Onun için bir müslümanın putperestlerle evlenmesi kesin olarak haram kılınmıştır.)

*"Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden elverişli olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfü ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfü) geniş olan ve (her şeyi) bilendir."*⁶²

17- Mü'min Kadınlar

*"Bugün size temiz ve iyi şeyler helâl kılınmıştır. Kendilerine kitap verilenlerin (Yahudi, hristiyan vb.nin) yiyeceği size helâldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helâldir. Mü'min kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz şartıyla, namuslu olmak, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir. Kim (İslâmî hükümleri) kabul etmezse onun ameli boşa gitmiştir. O ahirette de ziyana uğrayanlardandır."*⁶³

(Temiz ve iyi şeyler, ayet ve hadislerin yasaklamadığı, umumîyetle insanların iğrenç telâkki etmedikleri yiyecek ve içeceklerdir. Bâtıl da olsa aslı semavî olan bir dinleri bulunduğu için, ehl-i kitab'ın, kendi dini inançlarına göre yenmesi helâl olacak şekilde öldürdükleri hayvanlardan ve diğer yiyeceklerinden -domuz gibi İslâm'ın yasakladıkları hariç olmak üzere- Müslümanların da yemeleri caizdir. Keza dinini değiştirmemiş de olsa ehl-i kitab kadınlar ile Müslüman erkeklerin evlenmeleri caizdir.)

"Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkoymaz, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler,

⁶¹ el-Bakara, 221.

⁶² en-Nûr, 32.

⁶³ el-Mâide, 5.

Allah ve Resûlüne itiaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Şüphesiz Allah Azizdir, hikmet sahibidir."⁶⁴ (İçtimaî şuur, fertlerin dini ve ahlâkî kusurları ve kötülükleri karşısında da duyarlı olmak zorundadır. Nitekim yukarıdaki ayette, kadın olsun erkek olsun mü'minlerin, birbirlerine iyiliği emredip kötülükten alıkoymalarının, aralarındaki dostluk ve kardeşliğin zarurî bir sonucu olduğuna işaret edilmiştir. Bu görev, yetki cinsiyet farkı gözetmeden İslâm toplumunun bütün fertlerine verilmiştir.)

*"Allah, mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler va'detti. Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur."*⁶⁵

(Allah Teâlâ, iman edip güzel ameller işleyenlere, yukarıdaki ayette ve daha birçok başka ayetlerde çeşitli cennet nimetleri va'detmiştir. Fakat bu ayet Allah rızasının, bütün mükâfatlardan daha üstün olduğunu bildirmekte ve böylece dini ve ahlâkî vazifelerin en yüksek gayesinin "Allah rızası" olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü diğer cennet nimetleri daha ziyade bedenî ve hissî taleplerimiz olduğu halde Allah rızası, ruhumuzun talebi ve özlemidir.)

*"Namuslu, kötülüklerden habersiz mü'min kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Dillerinin, ellerinin ve ayaklarının, yapmış oldukları kötülüklerle şahidlik edeceği gün onlar için çok büyük bir azap vardır."*⁶⁶ "Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, zilletlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler. (indirsinler) Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (mü'min kadımlar), ellerinin altında bulunan (köleleri), erkeklerden kadına ihtiyacı kalmamış (cinsi güçten düşmüş) hizmetçi vb. kimseler, yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına zilletlerini göstermesinler. Gizlemekte oldukları zilletleri anlaşılımsın diye ayaklarını yere vurnasınlar. (Dikkat-

⁶⁴ et-Tevbe, 71.

⁶⁵ et-Tevbe, 72.

⁶⁶ en-Nûr, 23.

leri üzerine çekecek tarzda yürümesinler). Ey mü'minler! Hep birden Allah'a tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz."⁶⁷

(Yukarıdaki ayette kadınlara, teşhir etmeleri yasaklanan "ziynet"ten maksadın ne olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre bu zinetten maksat, küpe, bilezik, yüzük ve gerdanlık gibi süs takıları ile sürme, kına gibi şeylerdir. Bu yoruma göre bu tür zinet eşyasının bedende teşhiri kadınlar için haramdır. Elbise de zinet olmakla beraber, gizlenmesi mümkün olmadığı için ayette diğerlerinden istisna edilmiştir. Ancak daha kuvvetli bir görüşe göre ayetteki "zinnet" tabiri, kadının vücudunu ve vücut organlarını ifade eder ki, buna göre yasaklanan, süs eşyalarının teşhiri değil, vücudun bazı tahrik edici kısımlarının teşhididir. Bu yasaklamadan istisna edilen "görünen kısım" ise kadının yüzü, elleri ve -bir görüşe göre- ayaklarıdır.)

*"Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, taata devam eden erkekler ve taata devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (namuslarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."*⁶⁸

*"Ey iman edenler! Mü'min kadınları nikâhlayıp da, henüz zıfafa girmeden onları boşarsanız, onları sayacağınız bir iddet süresince bekletme mecburiyeti yoktur. O halde onları (bir hediye ile) memnun edin ve onları güzel bir şekilde serbest bırakın."*⁶⁹ (Zıfaftan önce boşanan kadına, önceden tayin edilmiş bir mehir varsa onun yarısı verilir. Yoksa bağış yapılır. Bu bağışın belli bir miktarı yoktur. Bu şekilde boşanmış kadın iddet beklemeden başkasıyla evlenebilir.) *"(Allah bu emaneti insana vermek sûretiyle), münafık erkeklere ve münafık kadınlara, müşrik erkeklere ve müşrik kadınlara azap edecek, inanan erkeklerin ve inanan kadınların da tevbesini kabul buyuracaktır. Allah bağışlayandır, merhamet edendir."*⁷⁰ (Şirk, Allah'a mahsus inanış ve fiillerde başkasını O'na ortak etmek demek-

⁶⁷ en-Nûr, 31.

⁶⁸ el-Ahzâb, 35.

⁶⁹ el-Ahzâb, 49.

⁷⁰ el-Ahzâb, 73.

tir. Bunu yapana da müşrik denir.) *"Bil ki, Allah'tan başka ilah yoktur. (Habibim!) Hem kendinin hem de mü'min erkeklerin ve mü'min kadınların günahının başışlanmasını dile! Allah, geziş dolaştığımız yeri de, duracağımız yeri de bilir."*⁷¹ *"(Bütün bu lutuflar) mü'min erkeklerle mü'min kadınları, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyması, onların günahlarını örtmesi içindir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluş-tur."*⁷²

18- Gayr-i Müslim Kadınlar

Gayr-i müslim kadınlardan kitabî yani Yahudi ve Hıristiyan olanlarla iffetli olmaları şartıyla evlenmek helâldir. Bu konuda Mâide Sûresi ayet 5'de ehl-i kitaptan olan kadınlarla Müslümanların evlenmelerine cevaz verilmiştir.

Kitabı olmayan diğerkadınlar tevhid inancına sahip iseler, bunlar da eh-li kitap gibi sayılırlar. Putperest kadınlarla evlenmek câiz değildir. Nitekim el-Bakara sûresinin 221. ayetinde bu konu açıklanmıştır. Buraya kadar ele alınan meselelerde kadın-erkek birlikte ele alınmıştır. Bundan sonra sadece kadınlarla ilgili meseleler açıklanacaktır.

Sırf Kadınlara Has Olan Hükümler

Kadınlarla ilgili olarak Kur'ân'da geçen açıklamanın bu kısmı, sırf kadınlara hastır. Bir kısmı da umûmîdir.

1) Kadınlık hali (ay hali) veya kadınların rahimlerinden kan gelme hali

Bu konu sırf kadınlarla ilgilidir ve bu fitrî durum Kur'ân'da da yer almıştır.

*"Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeble ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şunu iyi bilin ki, Allah tövbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever."*⁷³

⁷¹ Muhammed, 19.

⁷² Fetih, 5.

⁷³ el-Bakara, 222.

*"Kadınlarmızın arasından âdetten kesilmiş olanlarla, henüz âdetini görmemiş bulunanlardan eğer şüphe ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Gebe olanların bekleme süresi ise, yüklerini bırakmaları (doğum yapmalaradır. Kim Allah'tan kor-karsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir."*⁷⁴

İslâmiyet görüldüğü gibi kadının her şeyiyle ilgilenmiştir. Bazı-
larının iddia ettiği gibi Kur'ân sadece erkeklere değil kadınlara da
hitap etmiştir.

2) Yetim Kızlarla Evlenme

*"Eğer (kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız, beğendiğiniz (veya size helâl olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır."*⁷⁵

(Yaradılıştan gelen kıskançlık duygusuna rağmen ayetin, erkek-
lere birden fazla kadınla evlenme izni vermesi öteden beri daha ziyade
gayr-i müslimlerce tenkit ve itiraza konu edilmiştir. Ancak İslâm'ın
bu iznini diğer ta'lîmatı ve hayatın değişen şartları içinde ele almak
gereklidir. İslâm'a göre zina kesin olarak haramdır; şu halde zinaya
giden yolları tıkamak gerekir. Erkeğin güçlü ve yeterli, kadının ise
zayıf ve isteksiz olması halinde, savaş vb. sebeplerle erkeklerin azal-
ması ve kadınların çoğalması gibi durumlarda, erkeğin birden fazla
kadınla evlenmesi zaruri olabilir. Böyle durumlarda, erkeğin birden
fazla kadınla evlenmesi bir emir değil, bir izindir; ikinci ve üçüncü eş
olacak hanım da buna mecbur değildir. Ayrıca bu izin, kayıtsız şartsız
olmayıp adalet şartına bağlanmıştır. Buna riayet edemeyeceğinden
korkanlara bir kadınla yetinmeleri emredilmiştir. Bütün bu kayıtlar ve
şartlar bir arada düşünüldüğü zaman, değişen şartlara ayak uydurma
bakımından birden fazla evlenmenin en müsait yol olduğu açıkça
anlaşılacaktır.)

*"Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri (gözetip) deneyin, eğer onlar-
da akılcı bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin. Büyü-
yebilecekler (de geri alacaklar) diye o malları israf ile ve tez elden yemeyin. Zen-
gin olan (veli) iffetli olmaya çalışsın, yoksul olan da (ihtiyaç ve emeğine) uy-*

⁷⁴ et-Talâk, 4.

⁷⁵ en-Nisa, 3.

gun olarak yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman yanlarında şahit bulundurun. Hesap sorucu olarak da Allah yeter.”

“Geçmişte olanlar bir yana, babalarımızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin; çünkü bu, bir hayâsızlıktır, iğrenç bir şeydir ve kötü bir yoldur.”⁷⁶

(İslâm öncesi Arapların üvey anneleri ile evlenme şeklindeki çirkin bir âdetini daha ortadan kaldıran bu ayetten sonra Müslümanların, başka kimlerle evlenmelerinin caiz olmadığını açıklamak üzere şöyle buyuruluyon)

“İçinizden, imanlı hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, ellerinizin altında bulunan imanlı genç kızlarınız (sayılan) cariyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilmektedir. Hep aynı köktenmeniz (insanlık bakımından aranızda fark yoktur). Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost da tutmamaları şartı ve sahiblerinin izni ile onları (cariyeleri) nikâhlayıp alın, mehirlerini de normal miktarda verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara hür kadınların cezasının yarısı (uygıdandır). Bu (cariye ile evlenme izni); içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”⁷⁷

“Senden kadınlar hakkında fetva istiyorlar. De ki, onlara ait hükmü size Allah açıklıyor: Kitâb’da, kendileri için yazılmışı (mirası) vermeyip nikâhlamak istediğiniz yetim kadınlar, çaresiz çocuklar ve (genellikle) yetimlere karşı âdil davranmanız hakkında size okunan ayetler (Allah’ın hükmünü apaçık ortaya koymaktır). Hayırdan ne yaparsanız şüphesiz Allah onu bilmektedir.”⁷⁸

“Zina eden erkek, zina eden veya müşrik olan bir kadından başkası ile evlenmez; zina eden kadınla da ancak ziüfa eden veya müşrik olan erkek evlenir. Bu, mü’minlere haram kılınmıştır.”⁷⁹

(İslâm’da müşrik kadın ve erkekle evlenmek caiz değildir ve böyle bir nikâh akdi geçersizdir. Ayette, zina etmiş Müslümanla evlenmenin çirkinliği de belirtilmiş olduğu kabul edilmekle birlikte, ayetin nüzül sebebi ve diğer deliller dikkate alınarak, İslâm âlimlerinin

⁷⁶ en-Nisâ, 6, 22.

⁷⁷ en-Nisâ, 25.

⁷⁸ en-Nisâ, 127.

⁷⁹ en-Nûr, 3.

çoğunluğunca böyle bir nikâh akdinin geçerli olduğuna hükmedilmiştir.)

*"Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden elverişli olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi (lütfü) geniş olan (her şeyi) bilendir." ; "Evlene imkânı bulamayanlar ise, Allah, lütfü ile kendilerini varlıklı kılmaya kadar iffetlerini korusunlar. Ellerinizin altında bulunanlardan (köleler ve cariyelerden) mükâtebe yapmak isteyenlerle, eğer kendilerinde bir hayır (kabiliyet ve güvenilirlik) görüyorsanız, hemen mukavele yapın. Allah'ın size vermiş olduğu malından siz de onlara verin. Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde edeceksiniz diye, namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zor altında bırakırsa, bilinmelidir ki zorlanmalarından sonra Allah (onlar için) çok bağışlayıcı ve merhametlidir."*⁸⁰

(Mükatebe, köle veya câriye ile efendisi arasında yapılan bir akid olup, bu akidle köle veya câriye, belli bir bedel ödediği takdirde efendisinden, kendisine hürriyetini vermesini ister veya aynı teklifi efendisi ona yapar. Üzerinde anlaşmaya varılan bu bedel hazır ise köle bu bedeli hemen ödemek, değilse efendisinin kendisine tanıdığı bir süre içinde temin ettikten sonra ödemek şartıyla hürriyetine kavuşur. Yukarıdaki ayette, "Allah'ın size vermiş olduğu malından siz de onlara verin." buyurulmakta, insanın elindeki malın asıl sahibinin Allah olduğu, şu halde Allah'ın malından köle ve cariyelere de vermek sûretiyle onların hürriyete kavuşmalarını kolaylaştırmanın dini, ahlâkî ve içtimaî bir vazife olduğu ortaya konmaktadır. Bu vazife, İslâm'ın, asırlarca uygulanagelen ve bir çarpıda tasfiyesi mümkün olmayan kölelik müessesini ortadan kaldırmak için almış olduğu bir dizi tedbirden biridir.) *"Bir nikâh ümidi beslemeyen, çocuktan kesilmiş yaşlı kadının, ziynetlerini (yabancı erkeklere) teşhir etmeksizin (bazı) elbiselerini çıkarmalarında kendilerine bir vebal yoktur. İffetli davranmaları kendileri için daha hayırlıdır. Allah işitendir, bilendir."*⁸¹

3) Doğurganlık ve Kısırlık

İslâm inancına göre, doğurganlık da, kısırlık da Allah'ın takdridir. Allah dilediği kadını doğurgan, dilediğini de kısır yapar. Bu

⁸⁰ en-Nûr, 32, 33.

⁸¹ en-Nûr, 60.

hususlar Kur'ân'da yer almıştır. Meselâ Hz. İbrahim'in hanımı Sâre validemizle ilgili olarak: "İbrahim'in ağırladığı misafirlerinin haberi sana geldi mi?... Bir ara İbrahim onlardan sanki kuşkulanıyordu. "Korkma!" dediler ve bilgin bir oğlu olacağını İbrahim'e müjdelediler. O sırada bunu duyan karısı, çığlık atarak yaklaştı, elini yüzüne çarparak "Ben kısır bir koca karıyım, benden çocuk mu olur!" dedi. Melekler ise, "Durum bu. Bunu Rabbin söylemiştir. O, ilim ve hikmet sahibidir" dediler."⁸² "Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır, Dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocuk, dilediğine de erkek çocuk verir. Yahut onları hem erkek hem de kız olmak üzere çift yaratır. Dilediğini de kısır kılar. O her şeye gücü yetendir."⁸³ "Zekeriyya: Rabbim! dedi, bana ihtiyarlık gelip çattığında, üstelik de karım kısır olduğuna göre benim nasıl oğlum olabilir? Allah şöyle buyurdu: İşte böyledir; Allah dilediğini yapar."⁸⁴

3) Hamilelik

Fâtır sûresi 11. ayette "Onun bilgisi olmadan hiç bir dişi ne gebe kalır ne de doğurur" denilmiştir. Bu itibarla kadının gebelik hali de Kur'ân'da yer almıştır. "Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlarla, henüz âdetini görmemiş bulunanlardan eğer şüphe ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Gebe olanların bekleme süresi ise, yüklerini bırakmaları (doğum yapmalaradır. Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir."⁸⁵

"Boşadığınız kadınları gücünüz ölçüsünde kendi oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun. Gitmelerini sağlamak maksadıyla onları sıkıştırmayın, zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler doğum yapıncaya kadar nafakasını verin. Kadınlarınız çocuklarınızı emzirirlerse onlara ücretlerini verin. Uygun bir şekilde aranızda anlaşın. Eğer anlaşamazsanız çocuğu ya başka bir kadın emzirir veya mama ile büyütülür."⁸⁶

"Sizi bir tek candan (Âdem'den) yaratan, ondan da, yanında huzur bulsun diye eşini (Havva'yı) yaratan O'dur. Eşi ile (birleşince) eşi hafif bir yük yüklendi (hamile kaldı). Onu bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşmca, Rable-

⁸² Zâriyat, 24-30.

⁸³ Şûra, 49-50.

⁸⁴ Âl-i İmrân, 40.

⁸⁵ et-Talâk, 4.

⁸⁶ Talâk, 6.

ri Allah'a: *Andolsun bize kusursuz bir çocuk verirken muhakkak şükredenlerden olacağız, diye dua ettiler.*"⁸⁷

*"Biz insana, ana babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ile süttten kesilmesi, otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca derki: Rabbin! Bana ve ana babama verdiğin nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et. Benim için de zürriyetim için de iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm. Ve elbette ki ben Müslümanlardamm."*⁸⁸

5) Doğum

Doğum olayı da Kur'ân'da yer almıştır. Özellikle Hz.Îsâ'nun doğumu anlatılmıştır. *"(Melekler, Meryem'e hitabenÎsâ hakkında sözlerine devam ettiler.) Allah ona yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i öğretecek."*⁸⁹

6) Analık ve Emzirme

Bu konu da Kur'ân'da yer almıştır: *"Onu (Kıyameti) gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unuttur, her. gebe kadın çocuğunu düşürür. Oysa onlar sarhoş değildir; fakat Allah'ın azabı çok şiddetlidir!"*⁹⁰ *"boşanmış kadınları gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun, onlara, sıkıştırıp (gitmelerini sağlamak için) zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hâmile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin için çocuğu emzirirse onlara ücretlerini verin, aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Eğer anlaşamazsanız çocuğu, başka bir kadın emzirecektir."*⁹¹

(Boşanan kadının iddet süresince, kocasının evinin uygun bir yerinde oturacağı, hamile ise doğum yapıncaya kadar ihtiyaçlarının karşılanacağı, çocuğu ücret karşılığı emzirebileceği, anlaşma olmazsa, başka bir kadının emzireceği, hükme bağlanmıştır.)

"Analarımız, kızlarımız, kız kardeşlerimiz, halalarımız, teyzeleriniz, kardeş kızları, sizi emziren analarımız, süt bacılarımız, eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarımız size haram kıldı. Eğer bir ksdımla (nikâhlanıp da) henüz birleşmemişseniz kızlarını almanızda size bir mahzur yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğullarını-

⁸⁷ el-A'raf, 189.

⁸⁸ el-Ahkâf, 15.

⁸⁹ Âl-İmrân, 48.

⁹⁰ el-Hac, 2.

⁹¹ et-Talâk, 6.

zın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”⁹²

(Ayetin "nikâhlanıp da birleşmediğiniz kadınların kızları ile evlenmenizde mahsur yoktur" mealindeki kısmından maksat, anası nikâh altında iken onun kızını da almak değildir. Caiz olan bir erkeğin nikâhlayıp da kendisi ile birleşmeden boşadığı kadının başkasından olan kızıyla evlenmesidir. Ayette evlenmesi kesin olarak yasaklananlar dışında kalan akraba ile evlenmek, bazı şart ve zarûretler icabı caiz kılınmış olmakla beraber, hadisler yabancılarla ve akraba olmayanlarla evlenmeyi tavsiye etmiştir.)

“Emzirmeyi tamamlamak isteyen (baba) için, anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların örfe uygun olarak beslenmesi ve giyimi baba tarafına aittir. Bir insan, ancak gücü yettiğinden sorumlu tutulur. Hiç bir anne, çocuğu sebebiyle, hiç bir baba da çocuğu yüzünden zarara uğratılmamalıdır. Onun benzeri (nafaka temini) vâris üzerine de gerekir. Eğer ana ve baba birbiriyle görüşerek ve karşılıklı anlaşarak çocuğu memeden kesmek isterlerse, kendilerine günah yoktur. Çocuklarınızı (sütanne) tutup emzirtmek istediğiniz takdirde, sütanneye vermekte olduğunuzu iyilikle teslim etmek şartıyla, üzerinize günah yoktur. Allah’tan korkun. Bilin ki Allah yapmakta olduklarınızı görür.”⁹³

(Geçen ayetlerde boşanma, tekrar evlenme, iddet bekleme, beklenen müddet sonunda evlenme hakkının öncelikle eski kocaya ait olması, kadın razı değilse, erkeğin zorluk göstermemesi, çocuğun emzirmesi, baba ve anneye düşen görevler, emzirme müddeti, sütanne tutma gibi ahkâma temas edilmiştir. Bunların geniş açıklamaları için fıkıh kitaplarına bakılmalıdır.)

7) Aile Reisliği

“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler, kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah’ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmamasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse zarar vermeyecek biçimde) terbiye

⁹² erî-Nîsâ, 23.

⁹³ el-Bakara, 233.

edin. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür."⁹⁴

(Erkeklerin maddî ve manevî özellikleri ile ekonomik rolleri onların aile reisi olmalarını tabii kılmıştır. Aile küçük bir toplumdur. Toplum düzenle yaşar. Düzen ise bir reisi, bir idareciyi zaruri kılar. İslâm'da devlet başkanından aile reisine kadar her idareci ilâhî talimata göre hareket etmek, yönetmek mecburiyetindedir; şu halde onlara itaat bu talimata itaat demektir. İdare eden veya edilen bu talimatın dışına çıkar; itaatsizlik ederse müeyyide uygulanır. Burada bahis mevzuu olan zevcenin itaatsizliğidir. Çare olarak önce öğüt vermek, sonra yatak boykotu ve daha sonra da uygun bir biçimde terbiye etme tavsiye edilmiştir. Kur'ân'ı bize tebliğ eden Hz. Peygamber (s.a.v.) hiç bir zaman kadın dövmediği gibi, "*Kadını eşek döver gibi dövüp de sonra onu koynunuza alıp yatmanız olacak şey midir?*" buyurarak ümmetini uyarmıştır. Dövme müeyyidesi kullanıldığı takdirde kadının canını yaktırmayacak ve vücudunda iz bırakmayacak şekilde uygulanması gerektiğini de ifade buyurmuştur. Şu halde dayağı İslâm getirmemiş, aksine onu hafifleterek ortadan kaldırmaya yönelmiştir. Ayrıca kadına da, kocasından şikâyetçi olması halinde hakem ve hâkime başvurma, hakkını arama imkânı vermiştir.)

*"Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh yapmalarında, onlara günah yoktur. Sulh (daima) hayırlıdır. Zaten nefisler kıskançlığa hazırdır. Eğer iyi geçinir ve Allah'tan korkarsanız şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır."*⁹⁵

8) Boşanma

"Eğer (müddeti içinde dönmeyip kadınlarını) boşamaya karar verirlerse (ayrılırlar). Biliniz ki, Allah işitir ve bilir."; "Boşama iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak, ya da güzellikle salıvermektir. Kadınlara verdiklerinizden (boşanma esnasında) bir şey almanız size helâl olmaz. Ancak erkek ve kadın evlilik işinde Allah'ın sınırlarında kalıp evlilik haklarını tam tatbik edememekten korkarlarsa bu durum müstesna. (Ey mü'minler!) Siz de karı ile kocanın, Allah'ın sınırlarını hakkıyla muhafaza etmelerinden kuşkuya düşerseniz, kadının (erkeğe) fidiye vermesinde her iki taraf için de günah yoktur. Bu

⁹⁴ en-Nisâ, 34.

⁹⁵ en-Nisâ, 128.

söylenenler Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın onları aşmayın. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa işte onlar zâlimlerdir."⁹⁶

(Bu ayette boşanma ile ilgili ahkâm beyan edilmiştir. İslâm hukukunda erkek kadını iki defa boşayabilir ve ondan sonra tekrar evliliğe dönebilir. Ama üçüncü defa boşarsa bir daha geri dönemezler. Bu arada geçimsizlik de boşanma sebeplerindedir. Kadın boşanmak isterse, bazı hallerde ona imkân tanınır.)

"Eğer erkek kadını (üçüncü defa) boşarsa, ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe onu alması kendisine helâl olmaz. Eğer bu kişi de onu boşarsa, (her iki taraf da) Allah'ın sınırlarını muhafaza edeceklerine inandıkları takdirde, yeniden evlenmelerinde beis yoktur. Allah bunları, bilmek, öğrenmek isteyenler için açıklar."⁹⁷

(Bir erkek, hanımını üçüncü defa boşar da tekrar almak isterse işte o zaman, başka bir erkekle gerçek mânâda evlenip birleştikten ve ondan ayrıldıktan sonra onu alabilir. Buna yeniden helâl kılan anlamına gelen "hülle" denilmiştir.)

"Kadınları boşadığımız ve onlar da bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Fakat haksızlık ederek ve zarar vermek için onları nikâh altında tutmayın. Kim bunu yaparsa muhakkak kendine kötülük etmiş olur. Allah'ın ayetlerini eğlenceye almayın. Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini (size verdiği hidayeti), size öğüt vermek üzere indirdiği Kitabı ve hikmeti hatırlayın. Allahtan korkun. Bilesiniz ki Allah, her şeyi bilir."; "Kadınları boşadığımız ve onlar da bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit, aralarında iyilikle anlaştıkları takdirde, onların (eski) kocalarıyla evlenmelerine engel olmayın. İşte bununla içinde Allah'a ve ahiret gününe inanan kimselere öğüt verilmektedir. Bu öğüdü tutmanız kendiniz için en iyisi ve en temizidir. Allah her şeyi bilir, siz ise bilemezsiniz."

"Nikâhtan sonra henüz dokunmadan veya onlar için belli bir mehir tayin etmeden kadınları basarsanız bunda size mehir zorunluluğu yoktur. Bu durumda onlara mut'a verin. (Yani hediye cinsinden bir şeyler verin.) Zengin olan durumuna göre, fakir de durumuna göre vermelidir. Münasip bir mut'a vermek muhsinler (iyi davranışlar) için bir borçtur."⁹⁸

⁹⁶ el-Bakara, 227, 229.

⁹⁷ el-Bakara, 230.

⁹⁸ el-Bakara, 231- 236.

*"Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları hali bir yana, onları evlerinden çıkarmayın. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilemezsiniz! Olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarverir."*⁹⁹

(Ayette Hz. Peygamber'e hitap edilmişse de hüküm umûmîdir, bütün ümmete yöneliktir. Ayete göre boşanması istenen kadınlar, iddetleri dikkate alınarak, âdetten temizlendikten sonra boşanır. Boşanmış kadının da iddetine riayet edilir, yani üç hayız ve temizlenme müddeti tamamlanmadan, ona dönülmez ve nikâh edilmez. Boşanan kadınlara zarar vermemek, ayette verilen mahzur ortaya çıkmadıkça, iddetlerinin bitimine kadar evde kalmalarını sağlamak îcab eder. Zikredilen hususlar için cereyan eden bir boşanma işinden yeni bir durum ortaya çıkabileceği hatırlatılır. Bu da nefretin sevgiye çevrilmesi, pişmanlığın belirmesi, erkeğin tekrar karısını, almak istemesidir. Aslında bir hadiste belirtildiğine göre boşanma, helâl olmakla beraber Allah'ın hoşlanmadığı bir helâldir.)

9) Zina, Fuhuş, İffet

Bu üç konu birbirleriyle ilgilidir. Zira bir kadın zina ediyorsa fuhuş yapıyor demektir ve iffetsizdir, iffetli kadın ise asla zina yapmaz ve fuhuşla meşgul olmaz. *"Onlar ki, Allah ile beraber (tuttukları) başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günahı (nun cezasını) bulur."*¹⁰⁰

*"Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleri ile ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayan çok esirgeyendir."*¹⁰¹

(Biat şartları arasında sayılan, "elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurmak" tabiri, gayr-i meşru bir çocuk meydana getirip, onu

⁹⁹ et-Talâk, 1.

¹⁰⁰ el-Furkân, 68.

¹⁰¹ el-Mümtehine 12.

kocasına, nisbet ederek iftira etmeme anlamına gelmektedir. Ayet, Mekke fethi günü nâzil olmuş, Hz. Peygamber, erkeklerden sonra kadınların biatim kabul etmiştir.) *"Zinaya yaklaşmayın. Zira o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur."*¹⁰²

(Yukarıdaki ayette "zina etmeyin" denilmeyip de "zinaya yaklaşmayın" buyurulması ilgi çekicidir. Buna göre yalnız zina değil, kişiyi zina etmeye sevk eden yollar da yasaklanmıştır. Esasen bir kere bu yollara tevessül edildikten, yani insanı zina etmeye zorlayan ve cinsî arzuları kabartan bir ortama girdikten sonra, artık bu arzuların ağır baskısı karşısında iradenin gücü oldukça yetersiz kalır ve zinadan korunmak son derece güçleşir. İnsanın bu psikolojik zaafını dik-kate alan Kur'ân-ı Kerim, prensip olarak insanı kötülöklere sevk edici sebepleri ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.)

"Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz sopa vurun; Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dinindeki (hükümlerini uygularken) onlara acıyacağınız tutmayın. Mü'minlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun." (İslâm hukuk dilinde bu cezalandırma şekline "hadd" denir.) *"Namuslu, kötülöklüklerden habersiz mü'min kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir."*¹⁰³

Hz. Meryem'in yanına bir melek gelip, kendisinin bir oğlu olacağını bildirince; *"Meryem: Bana bir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir? dedi."*¹⁰⁴ *"İrzımı iffetle korumuş olanı (Meryem'i de an) Biz ona ruhumuzdan üfledik; onu ve oğlunu cümle âlem için bir ibret kıldık."*¹⁰⁵ *"İffetini korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de (Allah örnek gösterdi). Biz ona ruhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O gönülden İtaat edenlerdendi."*¹⁰⁶

(Ayetlerde bahsedilenlerden Hz. Nuh'un karısı, kavmine onun mecnun olduğunu söylerdi. Hz. Lût'un karısı da, kocasına gelen erkek misafirleri, gece ateş yakarak, gündüz de duman çıkararak haber verirdi. İkisi de layık oldukları cezaya çarptırıldılar. Firavun'un karısı Asiye, Hz. Mûsâ'ya iman etmişti. Bundan dolayı kocası Firavun, onu ellerinden

¹⁰² el-İsrâ, 32.

¹⁰³ en-Nûr, 2, 24.

¹⁰⁴ Meryem, 20.

¹⁰⁵ el-Enbiyâ, 91.

¹⁰⁶ et-Tahrîm, 12.

ve ayaklarından dört kazığa bağlamış, göğsüne kocaman bir taş koymuş, öylece yakıcı güneşe bırakmıştı. İşkence ânında, zikredilen duayı yaparken ruhunu teslim etmiştir.)

10) Evlenme

"(Harb esiri olarak) cariyeler müstesna, evli kadınlar (la evlenmeniz) de size haram kılındı. Allah'ın size emri budur. Bunlardan başkasını, namuslu olmak ve zina etmemek üzere mallarını (mehirlerini vererek) istemeniz size helâl kılındı. Onlardan faydalanmanıza karşılık kararlaştırılmış olan mehirlerini verin. Mehir kesiminden sonra (bir miktar indirim için ^karşılıklı anlaşmanızda size günah yoktur. Şüphesiz Allah, İlim ve hikmet sahibidir." ¹⁰⁷

(Bazı dinlerde ve bunlara dayalı hukuklarda kadın, kendisi ile evlenecek olan erkeğe vermek üzere mal (dırahoma) edinir; yani bu sayede erkeklerin kendisine rağbet etmelerini sağlamaya çalışır. İslâm'da ise kadın bizatihi değerlidir; Onun malına değil, kendisine rağbet edilir. Bunu sembolize etmek üzere de kadın değil, onunla evlenmek isteyen erkek ona bir şeyler verir ki, buna mehir denilmiştir.)

"İçinizden, imanlı hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, elerinizin altında bulunan imanlı genç kızlarımız (sayılan) cariyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilmektedir. Hep aynı köktensiniz (insanlık bakımından aranızda fark yoktur). Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost da tutmamaları şartı ve sahiplerinin izni ile onları (cariyeleri) nikâhlayıp alın, mehirlerini de normal miktarda verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara hür kadınların cezasının yarısı (uygulanır). Bu (cariye ile evlenme izni) içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir." ¹⁰⁸

11) Miras

İslâm'da miras hukuku, Batı'dan farklıdır. Zira İslâm bir sistemdir. Her şey o sisteme göre tanzim edilir.

"Allah size çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının payının iki misli (miras vermenizi) emreder. (Çocuklar) ikiden fazla kadın iseler ölünün bıraktığının üçte ikisi onlarıdır. Eğer yalnız bir kadınsa yarısı onundur. Ölenin

¹⁰⁷ en-Nîsâ, 24.

¹⁰⁸ en-Nisâ, 25.

çocuğu varsa, ana babasından her birinin mirastan altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yok da ana babası ona vâris olmuş ise, annesine üçte bir (düşer), eğer ölenin kardeşleri varsa, anasına altıda bir (düşer. Bütün bu paylar ölenin yapacağı vasiyetten ve borçtan sonradır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin size, fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. Bunlar Allah (tarafından) konmuş farzlar (paylar) dır. Şüphesiz Allah İlim ve hikmet sahibidir.”¹⁰⁹

(İslâm'ın miras hukukunda, paylar ile mükellefler arasında dengeleme yolu tutulmuş, daha çok harcama yapmak mecburiyetinde olanlara çok, daha az harcama durumunda olanlara az hisse verilmiştir. İslâm aile hukukuna göre evlenirken mehir verecek, düğün masrafını yapacak olan erkektir. Evlendikten sonra gerek muhtaç olan yakın akrabasına ve gerekse eş ve çocuklarına bakacak, onlara yiyecek, giyecek, mesken gibi asgarî ihtiyaçları temin edecek yine erkektir. İşte bu sebeptendir ki genellikle mirasta erkeklerin payı, kadınlarınkinin iki misli olmuştur.)

“Yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra eşlerinizin, eğer çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir. Çocuklar varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Çocuğunuz yoksa sizin de, yapacağımız vasiyet ve borçtan sonra, bıraktığının dörtte biri onların (zevcelerinizin) dir. Çocuğunuz varsa, bıraktığının sekizde biri onlarındır. Eğer erkek veya kadının, ana babası ve çocukları bulunmadığı halde (kelâle şeklinde) malı mirasçılara kalırsa ve bir erkek yahut bir kız kardeşi varsa, her birine altıda bir düşer. Bundan fazla iseler üçte bire ortaktırlar. (Bu taksim) yapılacak vasiyetten ve borçtan sonra, kimse zarara uğramaksızın (yapılacak) dır. Bunlar Allah'tan size vasiyettir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, halimdir.”¹¹⁰

“Ey iman edenler! Kadınlara zorla varis olmanız size helâl değildir. Apaçık bir edepsizlik yapmadıkça, onlara verdiğinizin bir kısmını ele geçirmeniz için kadınları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkımızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.”¹¹¹

(İslâm'dan önce Araplar kadınlara çok kötü muamele ediyor, bu cümleden olarak kocası ölen kadını, onun miras bıraktığı mal gibi

¹⁰⁹ en-Nisâ, 11.

¹¹⁰ en-Nisâ, 12.

¹¹¹ en-Nisâ, 19.

telâkki ediyorlar, kadın istemese bile onunla, evlenme veya onu başkasıyla evlendirme hakkına sahip olduklarını düşünüyorlar, kadını kullanarak maddî menfaat sağlama yoluna gidiyorlardı. Ayet bütün bu haksızlıklara son vermiş, kadına layık olduğu hakları getirmiştir.)

*"Senden fetva isterler. De ki "Allah babası ve çocuğu olmayan kimsenin mirası hakkındaki hükmü şöyle açıklıyor. Eğer çocuğu olmayan kimse ölür de onun bir kız kardeşi bulunursa, bıraktığının yarısı bunundur. Kız kardeşi ölüp de çocuğu olmazsa erkek kardeş de ona varis olur. Kız kardeşler, iki tane olursa (erkek kardeşlerinin) bıraktığının üçte ikisi onlarıdır. Eğer erkekli kadınlı daha fazla kardeş mevcut ise erkeğin hakkı, iki kadın hakkı kadardır. Şaşırtmamamız için Allah size açıklama yapıyor. Allah her şeyi bilmektedir."*¹¹²

(Sûrenin başlangıcında 12. ayette geçen kardeşler, ana bir kardeşler idi. Buradaki kardeşler ise ana-baba bir ve baba bir kardeşlerdir.)

12) Şahitlik

Kadının şâhidliği konusunda Kur'ân bir ölçü vermiştir. Bu ölçünün esas alınması şartıyla bazı hallerde tek kadının da bir şâhit kabul edilmesi âlimlerce benimsenmiştir.

*"Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız vakit onu yazın. Bir kâtib onu aranızda adaletle yazsın. Hiç bir kâtib Allah'ın kendisine öğrettiği (emrettiği) gibi yazmaktan geri durmasın; (her şeyi olduğu gibi) yazsın. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) da yazdırsın. Rabbinden korksun ve borcunu asla eksik yazdırmamasın. Şayet borçlu sefih veya akli zayıf veya kendisi söyleyip yazdırmayacak durumda ise, velisi adaletle yazsın. Erkeklerinizden iki de şâhit bulundurun. Eğer iki erkek bulunmazsa rıza göstereceğiniz şâhidlerden bir erkek ile -biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için- iki kadın (gösterin), çağrıldıkları vakit şâhidler gelmemelik etmesin, büyük veya küçük, vadesine kadar hiç bir şeyi yazmaktan sakın Üşenmeyin."*¹¹³

(Kur'ân-ı Kerim bu en uzun ayeti ile noterlik müessesinin esaslarını koymuş, Müslümanlar da bu tavsiyeyi genellikle uygulamışlardır. İslâm'ın titizlikle üzerinde durduğu prensiplerden biri de, hakkın korunmasıdır. Alacak ve borcun korunması ve îfâsı gereken haklardandır. Hakkın icra ve îfâsı, onun bilinmesine, gerektiğinde isbat

¹¹² en-Nisâ, 176.

¹¹³ el-Bakara, 282.

edilmesine bağlıdır. Gerek yazma ve yazdırma ve gerekse şâhit tutma, isbat için halen kullanılan en geçerli vasıtalandır.

İslâm kadını, tabiat ve fitratına uygun bir eğitim gördüğü; ha-yâsı ve duyguları daha güçlü, daha müessir olduğu için şâhidlik gibi resmî ve âmmeye açık konularda, hem cinsleri ile takviye edilmelerini uygun görmüştür. «İşin yoksa şâhit, paran çoksa kefil ol» şeklindeki meşhur söz, İslâm'ın getirdiği kardeşlik ve dayanışma ruhunun sön-düğü, ahlâkın zayıfladığı devirlere aittir. Kur'ân mü'minleri, işleri olsa da şâhidlik etmeye çağırılmış, böylece hakların korunması görevine katılmalarını istemiştir. «Hak» yücedir, hiç bir şey onun üzerine çıkarılamaz.)

13) Örtünme

İslâm'da örtünme ile ilgili Kur'ân'da iki ayet var:

a) Nur sûresi 31. ayet: *"Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini (ha-rama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) indirsinler. Kocaları, babaları, kendi oğulları, koca-larının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşleri-nin oğulları, kendi kadınları (mü'min kadınlar), ellerinin altında bulunan (köleleri), erkeklerden kadına ihtiyacı kalmamış(cinsi güçten düşmüş) hizmet-çi vb. tâbi kimseler yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına ziynetlerini göstermesinler. Gizle-mekte oldukları ziynetleri anlaşılın diye ayaklarını yere vurmasınlar (Dik-katleri üzerine çekecek tarzda yürümesinler). Ey mü'minleri Hep birden Al-lah'a tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz."*

b) el-Ahzâb sûresi 59. ayet: *"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızları-na ve mü'minlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarıya çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınmaması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah, başıslayandır, esirgeyendir."*

Bu ayetlerde kadının örtünmesi emredilmiştir. Bunun sınırları konusunda fikhî mezhepler arasında bazı farklı görüşler vardır. Ço-ğunluk görüşü kadının iki eli, yüzü ve ayakları hariç vücudun geri kalan kısımlarının örtülü olması gerektiği doğrultusundadır. Ayrıca elbisenin şekli hakkında da bazı farklı yorumlar vardır. Aslolan iklim şartlarına ve örflere uygun, fazla dikkati çekmeyen giyim tarzı orta yoldur. Kadın elbiselerinin renkli olmasında beis yoktur.

Örtünme emri müeyyidesizdir. Allah Teâlâ örtünmeyen kadına dünyada şer'î bir ceza buyurmamıştır. İslâm devleti dilerse bazı kayıtlar getirebilir, ama ceza uygulayamaz. Sadece eğitim ve tebliğ ile yetinir. Bu konuda örf muhakkemdir.

Kur'ân'da geçen örtünme emri mücmeldir. Bu sebeptendir ki. Mezheplere göre örtünme şekli farklıdır.

Mısırlı ünlü yazar Abbas Mahmut Akkâd'ın "*Kur'ân'da Kadın*" adlı eserinde özet olarak şöyle denilmektedir: Kur'ân'a göre erkek kadından bir derece üstündür. Ayette adı geçen "kavvâme = kayyumculuk", yaratılışa ait bir farktan gelen haktır. Aksi halde kadın zengin olunca erkeğe hiç ihtiyacı olmaması gerekirdi.¹¹⁴

Kur'ân'ın erkeği kadına bir derece üstün sayması meselesi insanlığın geçmişinden yani tarihinden açık bir şekilde anlaşılır. Tarih boyunca erkeğin kadına üstün sayılması fikri, aslında kadın-erkek eşitliğini savunan için aleyhte delildir. Ama bu düşünce ve uygulama, o üstünlük gerçeğini ortaya koyar. Zira bu gerçek aslında fıtrattan doğan bir gerçektir. Zira gerçekte üstünlük fizikî yapıya ait olmayıp ruhî ve aklî yapıya aittir; zîrâ yaratıcı kadını, ana olması için yaratmıştır. Kadın tarladır. Erkek ise tohumdur. Maddeten ve manen tohum tarladan üstündür. Kadın doğuştan yemek hazırlamaya kabiliyetlidir, zîrâ çocuğunu doyuracaktır.

Kadın ölülerine ağlar, zîrâ tabiatından gelen bir davranıştır

Kadın, oyunlarda özellikle raksta erkeğe üstündür, çünkü erkeği cezbetmesi gerekir.

Kadınlar bazı işlerde erkekten daha üstündür. Erkek talip, kadın matluptur. Yani insanlarda ve hayvanlarda erkek dişinin peşinden koşar. Kadın her ay kanama görür, erkek görmez.

Yûsuf sûresi, 33, 50, 28. ayetlerde bildirildiği gibi kadın da hile kurnazlık daha fazladır.

Kadında gösteriş merakı daha fazladır. Süslenmeyi sever.

Hız. Âdem ile Havva'nın cennetten atılmaları kıssasında kadının erkeği nasıl kandırdığı görülmektedir.¹¹⁵

¹¹⁴ el-Bakara, 228, en-Nisâ, 32, 34.

¹¹⁵ Bu davranış Kur'ân'ın el-Bakara, 35-36; el-A'râf, 19-20; Tâha sûresi, 120-121. âyetlerinde anlatılmıştır.

14) Kadının Yönetime Katılması

Bu konu nazârî olarak tartışılmış olmakla beraber uygulamada Asr-ı Saadet hariç hiç rastlanmamaktadır. Bunun sebebi, tarih boyunca halkın re'yine yani biate dayalı idareler gelmemiştir. Daha ziyade 19 ve 20. asırda ortaya çıkan seçime dayalı demokrasi idarelerinde bu konu gündeme gelmiştir. Ancak Rasûlüllah Efendimizin hem kadınlar hem de erkeklerden biat alması, aslında İslâm'ın idarî sisteminin kadın-erkek halkın oyuna dayalı bir sistem olduğu anlaşılır. Hz. Ebû Bekir'den itibaren İslâm devletlerinin kadınlardan biat almamış olmaları, bugün kadınların yönetime katılmalarına mani değildir. Zira Kur'ân ve sünnette mevcut bulunan bir uygulama sahâbî de olsa masure olmayan kişilerin icthatlarıyla durdurulamaz. Bu itibarla İslâm'da kadının yönetime katılma hakkı vardır. Bu hak oy vermek şeklinde kullanılır.

Bana göre İslâmî bir idare, kadın-erkek reşit çağdaki herkesin oyu ile seçilecek bir idaredir. Seçim şekli, "tek dereceli veya iki dereceli" olabilir. Seçilen kişi, Kur'ân ve sünneti esas almak şartıyla Müslümanları idare etmede tam yetkilidir. İslâm'da soya dayalı krallık ve padişahlık yoktur.

15) Kadının Yönetici Olması

İslâm'da genel anlamda kadının yönetici olmasını engelleyen bir hüküm yoktur. Bizans karşısında mağlup olan İran devletinin o andaki yöneticisi kadın idi. Bu haber Rasûlüllah (s.a.v.)'e gelince: "İdarelerine bir kadın getiren millet iflah olmaz" anlamında bir hadis buyurdu. Şu andaki bilgimize göre bu hadisin dışında kitap ve sünnette kadının idareci olmasını yasaklayan başka bir nass yoktur. Bu hadis İslâm âlimlerince çeşitli şekillerde yorumlanmıştır.

Bazıları bu hadisi esas alarak kadının idareci olamayacağına hükmederken bazıları da sünnette ki bazı uygulamalara dayanarak hadisin sadece o mağlup olan hükümdarla ilgili bulunduğunu ve İslâm'da şartlar gerektirdiğinde kadınların idareci, yönetici olmasında beis yoktur.

Bu hadis hakkında Buhârî Şerhi Aynî'de fazla bilgi yoktur. İbn Hacer el-Askalânî *Fethu'1-Bârî* adlı meşhur şerhinde şöyle demektedir: *Hattâbî'ye göre*; kadın emirlik (yani devlet reisliği ve komutanlık), kadılık yapamaz. Kadın kendi kendini evlendiremez, başkasını da evlendiremez. Büyük Müfessirlerden imam Taberî ise bunlara cevaz vermiştir. İmam Malikten de böyle bir rivayet vardır.

Ebû Hanife'ye göre; kadın şahadeti kabul edilen her konuda reis ve idareci olabilir. Sadece şehadetleri kabul olmayan konularda bu görevlere getirilemezler. Esasen bu konuda doğru olan, kadınların iyi yetiştirilmesidir. Bilgili ve kabiliyetli bir kadın, şartlar gerektirdiği takdirde yönetici olabilir. Özellikle fizikî güce dayalı olmayan konularda kadınlara görev verilmelidir.¹¹⁶

16) Kadının Çalışma Hakları

İslâm'da kadının çalışmasında herhangi bir yasak yoktur. Çalışma aslında ihtiyaca bağlıdır. Kadın için en iyi çalışma yeri, evvele mirde evidir. Evinin dışında çalışması şartlara ve yeni ihtiyaçlara bağlıdır.

17) Kadının Eğitimi

Kadınlar her hususta erkekler gibi eğitilmelidir. Kadınları okutmak ve eğitmek İslâm'ın emridir, çünkü kadın da ayrı bir mükelleftir.

18) Toplumda Kadın

Kadın toplumun bir parçasıdır. Bütün ülkelerde nüfusun yarıdan fazlasını kadınlar oluşturmaktadır. Bir ölçüde kadının da üretici olması gerekir.

¹¹⁶ Kaynaklar: Buhârî, *Şerhi Aynî*, 18/59, Magazî, 82 24/204; Fiten, 18; Tirmizî, Fiten, 75; Nesâî, Kuzât, 8; Ahmed b. Hanbel, 5/38, 43, 47, 51.

MÜZAKERE

Prof. Dr. Bekir TOPALOĞLU*

Muhterem hocamız Prof. Dr. Ali Özek'in hazırladığı tebliğ, Kur'ân-ı Kerîm'de, "Hak ve Görev" statüsünde yer alan ilâhî beyanların meallerinin sunulmasından oluşmaktadır. Bunun yanında çeşitli hadis mecmualarında kaydedilen aynı mahiyetteki nebevî beyanlara da imkân nisbetinde işaret edilmiştir. Tebliğin kadın haklarına bakışına vâkıf olmak için kırk sayfaya yaklaşan metninin dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Kadının Yaratılışı ve Psikolojisi

Nisâ sûresinin ilk ayetinde bütün insanların, yani erkeklerin bir tek "nefis"ten yaratıldığı, eşinin de aynı özden meydana getirildiği ifade edilir. Konuyla ilgili diğer ayet-i kerîmelerin beyanı da göz önünde bulundurulduğu takdirde insan türünün ilk yaratılan ferдинin Âdem, eşinin de Havva olduğu anlaşılır. Şu halde herkes Âdem'den, Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Ancak Cenâb-ı Hak ilk insana şekil vermiş, ona kendi ruhundan üflemiş ve meleklere Âdem'e secde etmelerini buyurmuştur.¹ Şüphe yok ki "Biz insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık"² mealindeki ilâhî beyanın içinde benî Âdem'in hem erkek hem de kadını yer almaktadır.

Bütünüyle göklerin ve dağlarıyla birlikte yer küresinin yüklenmeye cesaret edemediği ilâhî emaneti "insan" türü yüklenmiştir.³ Bu türün devam edebilmesi için aile kurup üremesi gerekmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de aile hayatı için üç önemli unsura işaret edilmekte-

* TDV. İSAM.

¹ el-Hicr 15/28-30.

² el-İsrâ 17/70.

³ bk. el-Azâb 33/72.

dir.⁴ İlki eşlerin hem bedenî hem de ruhî açıdan tatmin, sükûn ve huzur bulmaları, elmanın iki parçası gibi birbirlerini tamamlayıp bütünlük meydana getirmeleridir. Ayetin üslûp ve ifadesinden, asıl sükûn ve huzur kaynağının kadın olduğu anlaşılmaktadır. İkinci unsur karı ile koca arasındaki sevgidir. Çünkü hayat insan için bir mücadele sahnesidir. Çeşitli yönlerden gelebilecek zorluklar eşler arasındaki sevgi potasında eriyip yok olmalıdır. Aslında meşrû sevginin kaynağı rahmân ve rahîm olan Allah Teâlâ'dır. Aile O'nun sevgi ve korumasının altında olduğunu hiçbir zaman unutmamalıdır. Üçüncü unsur da şefkat ve merhamettir (rahmet). Kanaatime göre bu, en üst mertebedir. Önceki iki unsurda bedenî – beşerî faktörler yer alabildiği halde şefkat ve merhamette bu unsurlar bulunmayabilir. Meselâ hastalık ve ihtiyarlık halinde ne cinsî arzu ne de karşılıklı cazibe söz konusudur. Ama yıldızları barışmış, hatta birleşmiş iki insan var ortada. Bunlar her şeyden önce rahmân ve rahîm olan Allah'ın rızası ve kendi geçmişlerinin hatırası için merhametli davranacaklardır. Özellikle yaşın ilerlemesi münasebetiyle tahammülün zayıfladığı dönemlerde.

Şahsî tecrübe ve müşahedelerime dayanarak belirtmeliyim: Ni-ce insanlar vardır ki hayatları boyunca birbirleriyle uyum içinde bulunmuşlardır. Fakat ileriki yıllarda anlaşmazlığa düşmüş ve sıkıntılara mâruz kalmışlardır: Karı-koca, ebeveyn ve evlatlar, iş ortakları, dava arkadaşları... gibi. Bu sevimsiz sonucun bazı maddî sebepleri olabileceği gibi psikolojik faktörleri de vardır. Bunların en önemlisi ileriki yaşlarda sınırların bozulup kişinin hâkimiyetini kaybetmesidir. Öyle oluyor ki insan, gençliğinde normal karşıladığı bazı davranışlara ileriki yaşlarda tepki göstermekte ve huzursuzluk çıkarmaktadır. Bu tür tepkilerin en acı olanı aile içinde meydana gelenidir. Konuyla ilgili ayet-i kerîmelerin birinde şöyle buyurulmaktadır: “Kadınlarla güzel bir şekilde geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyor olsanız şunu bilin ki sizin hoşlanmayacağınız bir şeyde Cenâb-ı Hak kendiniz için birçok iyilik bulundurur”.⁵ Bu ilâhî beyanda yer alan “ma'rûf” (güzel şekil) kelimesi “bilinen, benimsenen, yadırganmayan” mânâsına gelir. Bu terime “meşru olmak şartıyla mükelleflerin buldukları ülkede veya bölgede gelenek hâlinde olan davranış” anlamı vermek de mümkündür. Özellikle kadın örf ve adete, tabir caiz ise modaya erkeğe nisbetle

⁴ er-Rûm 30/21.

⁵ en-Nisâ 4/19.

daha fazla önem verme psikolojisine sahiptir. Bu açıdan bakıldığında erkek hoşgörülü, sabırlı ve ilâhî takdire boyun eğici olma noktalarında kadından önce mükelleftir. Çünkü o, psikolojik açıdan kadına nisbetle daha güçlü ve daha kararlı bir özelliğe sahiptir.

Müzakere notlarımızı, Hz. Peygamber'in Veda Hacında yüz bin aşkın Müslüman'a irad ettiği Vedâ Hutbesinin ilgili kısmıyla bitirelim:

“İnsanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Tanrı emaneti olarak aldınız, onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin kadınlar üzerindeki hakkınız, onların, aile yuvasını hoşlanmadığınız hiç bir kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer râzı olmadığınız herhangi bir kimseyi aile yuvanıza alırlarsa, müeyyide kullanarak engel olabilirsiniz. Kadınların da sizin üzerinizdeki hakları, dine ve geleneğe uygun olarak, her türlü yiyecek ve giyimlerini temin etmenizdir.”

MÜZAKERE

Soru – Cevaplar

Soru: Mehmet Arif KOÇAR

Avukat-Mazlumder Genel Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Ali Özek hocama iki soru sormak istiyorum.

Birincisi, günümüz bazı İslâm hukukçularının Nisâ Sûresi 11. ayetiyle ilgili şöyle bir görüşü var: Her erkeğe iki kadın hissesi var. Bunun o dönemdeki asgarî hat olduğu ama bugünkü şartlarda eşit de olabileceği şeklinde. Bunun hakkında bilgi almak istiyorum.

İkincisi, Hz. Âişe Validemiz Cemel Vak'ası'nda ordunun başına geçtiği zaman "*Bir kadını başına geçiren kavim felah bulamayacaktır*" şeklinde. Hz. Ebû Bekir'in âhad niteliğindeki hadisinden bahsediliyor. Bu hadis umumîleştirilmiş ve kadının devlet başkanı olamayacağı, ona kıyasla da hâkim ve yönetici olamayacağı şeklinde icthatlar yapılmıştır. Bu konu hakkında bilgi almak istiyorum.

Soru: Kazım GÖKTAY

Diş Hekimi

Sorum Prof. Dr. Ali Özek hocama olacak. Mut'a nikâhunun tarihçesinden bahseder misiniz? Rasûlüllah zamanında uygulanmış mıdır? Hayber Savaşı'ndan sonra yasaklanmış mıdır?

Prof. Dr. Fahrettin ATAR

"İslâm'da yargılama hukuku" diye bir kitap var. Kadının şâhidliği, yöneticiliği gibi konular orada var. O kitaba bakılırsa bu gibi soruların cevabı orada mevcuttur.

Prof. Dr. Ali ÖZEK'in Cevabı

Miras meselesi ihtilâflı bir meseledir. Mezheplere ve âlimlere göre farklı görüşler ortaya atılmıştır. Benim düşüncem şudur: Rahmetli babam vefat ettiği zaman sekiz kız, üç oğlan olmak üzere on bir kardeşlik. Bize para olarak miras kalmadı, arazi vardı. Ben bütün arazileri kız-erkek ayrımı yapmadan eşit taksim edelim dedim ve o şekilde yaptık. Osmanlılar döneminde bu konuda bir kanun çıkmıştır.

Miras meselesi benim tebliğimde var ama onları açıklama fırsatı bulamadım. İslâm toplumundaki kadının masrafı ile erkeğin masrafı farklı. Meselâ İslâm toplumunda harcamaların yüzde seksenini erkek yapar. Erkeğin iki, kadının bir alması acaba kesin bir şey midir, yoksa bir tavsiye midir? Bunlar hep tartışılmıştır. Zaten bugün bizim uyguladığımız Müslümanlık yorum Müslümanlığıdır. İctihat edilerek ortaya çıkan hükme göre amel ediyoruz. Bana göre miras meselesinde araştırma yapılarak yeni bir hükme varılabilir.

Mut'a nikâhına gelince: Mut'a nikâhı Rasûlüllah devrinde iki defa vaki olmuştur. Bu, kaynaklarımızda mevcuttur. Fakat dört mezhebin dördüne göre mut'a nikâhı caiz değildir. Sebepleri var. Mut'a nikâhı ile ilgili olarak bir takım yorumlar, ictihatlar yapılmıştır. Efendimiz önce kabirlerin ziyaretini yasaklıyor, sonra da yasağı kaldırıyor. Bunun gibi Efendimiz mut'ayı önce müsaade etti, sonra da yasakladı. Ama İbn-i Abbas bunların hepsini reddediyor ve mut'a nikâhını yasaklamamıştır, diyor. Onun için Caferî Mezhebî'nde mut'a nikâhı caiz, diğer mezheplerde caiz değildir. Yalnız burada bir incelik var. Meselâ bir adam zina yapsa dad cezası tatbik edilir. Fakat, mut'a yoluyla bu işi yapana had tatbik edilmez. Bu konuda söyleyeceğim bu kadar.